በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ መሠረት ፤ መንግሥት ፡ በተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ ባለሀብትነትና ፡ ቁጥጥር ።

ክረስል ፡ ኤል ፡ በርማን ፡

መግቢያ ፤

ስለ፡ ኢትዮጵያ፡ የተፈጥሮ፡ ሀብቶች፡ ቁጥጥርና፡ መልካም፡ አጠባበቅ፡ ለማወቅ፡ በጊዜው ፡ ያለው ፡ ፍላጎት ፡ ስለ ፡ ተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ መጠንና ፡ አስፈላጊነት ፤ ብዙ ፡ ከረጅም ፡ ጊዜ ፡ በፊት ፡ የነበሩ ፡ መሠረታዊ ፡ ጥያቄዎችን ፡ ጎልተው ፡ እንዲታዩ ፡ አድርጓቸዋል ። መንግሥት ፡ በአሁን ፡ ጊዜ ፡ የየትኞቹ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ባለሀብት ፡ ነው? የየትኞቹንስ ፡ ባለሀብትነት ፡ ለማስተላለፍ ፡ ይችላል? የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመታወጁ ፡ በፊት ፡ መንግሥት ፡ የፈጸማቸው ፡ ባለሀብትነት ፡ የማስተላለፍ ፡ ተግባሮች ፡ አሁንም ፡ የጸኑ ፡ ናቸውን? መንግሥት ፡ ስለ ፡ ተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ የሚደረገውን ፡ በጥቅም ፡ ላይ ፡ አዋዋል ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ሊቆጣጠር ፡ ይችላል?

መንግሥት ፡ በተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ልማት ፡ ላይ ፡ ስላለው ፡ አግባብ ፡ ለማወቅ ፤ የነዚሁኑ ፡ ሀብቶች ፡ ባለቤትነትና ፡ ጥቅም ፡ የሚቆጣጠሩትን ፡ ጠቅላላ ፡ ዓላማዎች ፡ የሚዘረዝር ፡ የሚመስለውን ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ን ፡ ጠንቅቆ ፡ መረዳት ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ የዚህን ፡ አንቀጽ ፡ ያልተብራሩና ፡ አሻሚ ፡ ንዑስ ፡ ሐረጎች ፡ ትርጉም ፡ ለማረጋገጥ ፡ እስከ ፡ አሁን ፡ ምንም ፡ ብርቱ ፡ ድካም ፡ አልተደረገም ። ያሉትን ፡ የፍርድ ፡ ውሳኔዎች ፡ ስንመለከት ፤ የንዑስ ፡ ሐረጎቹን ፡ ትርጉም ፡ ለመወሰን ፡ ያጋጠሟቸውን ፡ ጥቂት ፡ ዕድሎች ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሳይጠቀሙባቸው፡ አልፈዋቸዋል ። ሆኖም ፡ አሁን ፡ በግርማዊነታቸው ፡ የተሰጡ ፡ ጠንካራ ፡ መምሪያዎችና ፡ ለብሔራዊ ፡ ዕቅድና ፡ ለኤኮኖሚ ፡ እርምጃ ፡ አስፈላጊ ፡ የሆኑት ፡ ነገሮች ፤ ሰፊ ፡ የሆኑ ፡ አዳዲስ ፡ ሕጎች ፡ እንዲወጡና ፡ ስለ ፡ ተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ልማት ፡ አንዳንድ ፡ ዘዴዎች ፡ እንዲፈጠሩ ፡ አድርገዋል ። ስለዚህ ፤ የኢትዮጵያን ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ሕግን ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ ከልብ ፡ መረዳት ፡ ለመሞከር ፡ እነሆ ፡ በመጨረሻ ፡ ጊዜው ፡ የደረሰ ፡ ይመስላል ።

የዚህም ፡ ጽሑፍ ፡ ዓላማ ፡ ይህን ፡ ዓይነት ፡ ሙከራ ፡ ለማድረግ ፡ ነው ። ምክንያቱም ፤ የኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ምንጮች ፡ የትኞቹ ፡ እንደሆኑ ፡ የሚያስረዳን ፡ ነገር ፡ ባለመኖሩና ፡ አግባብ ፡ የሆኑ ፡ የሕገ ፡ መንግሥት ፡ አተረጓጎም ፡ ዘዴዎች ፡ ለጊዜው ፡ የሚፈቅዱትን ፡ ዘርዛራና ፡ በጣም ፡ ረቂቅ ፡ የሆነ ፡ ዓይነት ፡ ትንተና ፡ በማድረግ ፡ ከእውነት ፡ የራቀና ፡ ለመራቀቅ ፡ ሲባል ፡ የሚደረግ ፡ መራቀቅ ፡ ወደሚያስከትለው ፡ አደጋ ፡ ውስጥ ፡ እንዳንወድቅ ፡ ጥንቃቄ ፡ ማድረግ ፡ እንደሚገባን ፡ አሁኑኑ ፡ መገንዘብ ፡ አለብን ። አደጋው ፡ ሊደርስ ፡ መቻሉን ፡ ማወቃችን ፡ አደጋውን ፡ በመጠኑ ፡ ሊያቃልለው ፡ ይችል ፡ ይሆናል ። ይህም ፡ ሆኖ ፤ በጠቅላላው ፡ የብሔራዊ ፡ ልማት ፡ ፕሮግራም ፡ ውስጥ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ያላቸው ፡ ከፍተኛ ፡ ሥፍራ ፡ ወደፊት ፡ ስለነዚሁ ፡ ሀብቶች ፡ ለሚነሳው ፡ ብርቱ ፡ የሕግ ፡ ፕሮብሌሞች ፡ (ችግሮች) ፡ ትንተና ፡ ይህ ፡ የአሁኑ ፡ ጽሑፍ ፡ የመጀመሪያ ፡ መነሳሻ ፡ ከመሆን ፡ አያልፍም ።

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፴ ፡ እንደሚከተለው ፡ ይነበባል ።

ሀ) በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ ሀብት ፡ ሁሉ ፡ ከውሃ ፡ በታች ፡ ያለውም ፡ ጭምር ፡ የመንግሥቱ ፡ ነው ።

ለ) በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ በውሃዎች ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶችና ፡ ደኖች ፡ ሁሉ ፡ እንዲሁም ፡ ደግሞ ፡ መሬቱ ፤ አየሩ ፤ ሐይቆቹ ፤ ወንዞቹ ፤ ጠረፎቹ ፡ ሁሉ ፡ ለአሁኑም ፡ ለሚከተለውም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ትውልድ ፡ ጠቃሚዎች ፡ እንዲሆኑ ፡ የተከበሩ ፡ ቅርሶችና ፡ የሕዝብ ፡ ገንዘቦች ፡ ናቸው ። የእነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ልማት ፡ እጅግ ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ። ስለ ዚህ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ለነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር ፡ የሚስማሙትን ፡ አስፈላጊና ፡ ተገቢ ፡ የሆኑትን ፡ ነገሮች ፡ ሁሉ ፡ ያደርጋል ።

ሐ) ስለነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ አጠባበቅ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ሕግ ፡ የተወሰነውን ፡ በመተላለፍ ፡ ማንኛዎቹም ፡ ሰዎች ፡ ወይም ፡ ማንኛዎቹም ፡ ማኅበሮች ፡ በተባሉት ፡ ሀብቶች ፡ ሊጠቀሙባቸው ፡ ወይም ፡ ሊሠሩባቸው ፡ አይችሉም ።

መ) በተፈጥሮ ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ በሆነ ፡ በማንኛውም ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ በሕግ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ዜግነት ፡ ባለው ፡ በማናቸውም ፡ ማኅበር ፡ ስም ፡ ያልተያዘ ፡ ንብረት ፡ ሁሉ ፡ ወይም ፡ ሕጋዊ ፡ ባለቤት ፡ ባለመኖሩ ፡ ምክንያት ፡ የተገኘ ፡ መሬት ፡ የተለቀቁ ፡ ርስቶችና ፡ ንብረቶች ፡ ሁሉ ፡ የአፈር ፡ የጫካ ፡ የግጦሽ ፡ መሬት ፡ የባሕሮችና ፡ የወንዞች ፡ ሀብቶች ፡ ሁሉ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ ናቸው ።

፩ ፤ «የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች» ፡ የሚለው ፡ ሐረግ ፡ ወሰን ።

የመጀመሪያውና ፡ በጣም ፡ ጉልህ ፡ የሆነው ፡ ጥያቄ ፤ «የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ምንድን ፡ ናቸው?» የሚል ፡ ነው ። የአንዳንድ ፡ የሌላ ፡ ሀገሮች ፡ ሕገ ፡ መንግሥቶች ተመሳሳይ ፡ ድንጋጌዎች ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ የሆኑትን ፡ ሀብቶች ፡ አንድ ፡ ባንድ ፡ በመዘርዘር ፡ እንዲህ ፡ ያለው ፡ ጥያቄ ፡ እንዳይነሳ ፡ አድርገዋል ።[1] «የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች» ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ አጠቃላይ ፡ የሆነ ፡ ቃል ፡ ነው ፤ ስለሆነም ፡ በጠቅላላው ፡ ተቀባይነት ፡ ያለው ፡ ትርጓሜ ፡ የለውም ። መመሪያ ፡ የሚሆን ፡ የሕግ ፡ ምርምር ፡ ጁሪስፕሩዳንስ ፡ ስለ ፡ ሌለ ፤ የቃሉን ፡ ትርጓሜ ፡ የመወሰኑ ፡ ተግባር ፡ በጠቅላላው ፡ ለፓርላማና ፡ ለፍርድ ፡ ቤቶች ፡ መተው ፡ አለበት ። ሆኖም ፤ ይህ ፡ ያልተብራራ ፡ ሁኔታ ፡ ተጨማሪ ፡ ምርምርን ፡ አይከለክልም ፤ ምክንያቱም ፤

1. ለምሳሌ ፡ የሚከተሉትን ፡ አገሮች ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ፒስል ፡ ባወጣው ፡ <u>ኮንስቲቱሽንስ ፡ ኦፍ ፡ ኔሽንስ</u> ፡ (፪ኛ ፡ እትም ፡ ፲፱፻፶፮) ፡ በተባለው ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ ይመለከቷል ፡— አርጀንቲና ፡ አንቀጽ ፡ ፵ ፤ በርማ ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፲፱ ፤ ግሪክ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፯ ፤ ሜክሲኮ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፯ ፤ ሶርያ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፭(፯) ፤ ቬኔዝዌላ ፡ አንቀጽ ፡ ፰(፲፯) ።

ያለ ፡ ስሕተት ፡ «ከተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡» ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ናቸው ፡ ተብለው ፡ ሊመደቡ ፡ የሚችሉ ፡ አንዳንድ ፡ የሀብት ፡ ክፍሎች ፡ ስላሉ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ እነዚህ ፡ ክፍሎች ፡ በሦስት ፡ ተወስነዋል ፡ ፩) ማዕድኖች ፤ ፪) ደኖች ፡[2] እና ፡ ፫) የዱር ፡ አራዊት ። እነዚህ ፡ ሦስቱ ፡ የተመረጡበት ፡ ዋናው ፡ ምክንያት ፡ ሕግ ፡ የወጣባቸው ፡ ወይም ፡ ባጭር ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ የሚወጣባቸው ፡ ስለሆኑ ፡ ሲሆን ፡ ሌላው ፡ ምክንያት ፡ ደግሞ ፡ በጠቅላላው ፡ አነጋገር ፤ ከቀሩት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ይልቅ ፡ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ ሕግ ፡ ጠቀስ ፡ ነገሮች ፡ ስለሆኑ ፡ ነው ። ከዚህም ፡ በላይ ፤ መሬትንና ፡ ውሃን ፡ ስለመሰሉ ፡ ሌሎች ፡ ግልጽ ፡ የሆኑ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ክፍሎች ፡ የሚነሱት ፡ ጥያቄዎች ፤ በጥቅም ፡ ላይ ፡ ስለማዋል ፡ ስለ ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ስለ ፡ ቴክኒክና ፡ የእርሻ ፡ ዓላማ ፡ እንዲሁም ፡ መሻሻል ፡ ፕሮብሌሞች ፡ (ችግሮች) ፡ ስለሚያስነሱ ፡ በዚህ ፡ በአሁኑ ፡ ጽሑፍ ፡ ሊጠና ፡ ከታቀደው ፡ ውጭ ፡ ናቸው ። ቢሆንም ፡ የጽሑፉ ፡ ዋና ፡ ምርምር ፡ ስለ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ጠቅላላ ፡ አተረጓጐም ፡ በመሆኑ ፤ መሬትና ፡ ውሃን ፡ ስለ ፡ መሰሉት ፡ ሌሎች ፡ ሀብቶችም ፡ በመጠኑ ፡ ሳናወሳ ፡ አንቀርም ።

፪ ፤ «የመንግሥት ፡ ንብረት» ፡ ስለሚለው ፡ ሐረግ ።

ስለ ፡ እነዚህ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ሦስት ፡ ክፍሎች ፡ ውይይት ፡ ስንጀምር ፡ የሚከተሉት ፡ መነሻ ፡ ጥያቄዎች ፡ ሊቀርቡ ፡ ይችላሉ ፡—

፩ ፤ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ በእነዚህ ፡ ሁሉ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ መንግሥት ፡ ጠቅላላና ፡ ለሌላ ፡ የማይተላለፍ ፡ ባለሀብትነት ፡ እንዲሁም ፡ ቍጥጥር ፡ እንዲኖረው ፡ ያስገድዳል ፤ ወይስ ፡ እነዚህን ፡ ሀብቶች ፡ በሙሉ ፡ ወይም ፡ አንዳንዶቹን ፡ በግል ፡ ነዋሪዎች ፡ ቁጥጥር ፡ ስር ፡ እንዲሆኑ ፡ ይፈቅዳል?

፪ ፤ በእነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ መንግሥት ፡ ሙሉ ፡ ባለሀብትነትና ፡ ቁጥጥር ፡ እንዲኖረው ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ካላስገደደ ፤ እነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ የግል ፡ ነዋሪዎች ፡ ሀብት ፡ በሆኑ ፤ ወይም ፡ በእነሱ ፡ ቁጥጥር ፡ ስር ፡ ባሉ ፡ ጊዜ ፤ በሀብቶቹ ፡ ላይ ፡ መንግሥት ፡ ያለው ፡ ቁጥጥር ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ነው?

በመጀመሪያ ፤ የንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ለብቻው ፡ ሲወሰድና ፤ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ በሰፊው ፡ ሲተረጐም ፤ በሞላ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ ባሉት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፤ መንግሥት ፡ ፍጹምና ፡ ለሌላ ፡ የማይተላለፍ ፡ ባለሀብትነት ፡ እንዳለው ፡ ይገልጻል ። እታች ፡ እንደምናሳየው ፡ ይህ ፡ አነባበብ ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ በአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የተደገፈ ፡ አይደለም ፤ ሆኖም ፤ ያለምንም ፡ ጣጣ ፡ ተቀባይነትን ፡ ያገኘ ፡ ይመስላል ፤ ይህንንም ፡ መቃወም ፡ ይገባል ። በመጀመሪያ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ እና ፡ በሌሎች ፡ ሀገሮችም ፡ የተደረጉትን ፡ በተለይም ፡ የሕግ ፡ መንግ

2. ለብዙ ፡ ዓመታት ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ክርክርና ፡ ዝግጅት ፡ ከተደረገበት ፡ በኋላ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የመጀመሪያው ፡ ሰፋ ፡ ያለ ፡ የደን ፡ ሕግ ፡ በቅርቡ ፡ ታውጇል ። የመንግሥት ፡ ደን ፡ አዋጅ ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ቊ. ፪፻፳፭ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳፬ኛ ፡ ዓመት ፡ ቊ. ፲፮ ፤ እና ፡ የግል ፡ ደን ፡ አጠባበቅ ፡ አዋጅ ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ የአዋጅ ፡ ቊ. ፪፻፳፮ ፡ እዚያው ፡ ቦታ ፡ ይመለከቷል ።

ሥቱን ፡ አጻጻፍ ፤ ስንመለከት ፡ እንደዚህ ፡ ያለው ፡ ሰፊ ፡ አተረጓጐም ፡ በጭራሽ ፡ ያልተደገፈና ፡ አስፈላጊም ፡ ያልሆነ ፡ ነው ። ከዚህም ፡ በላይ ፤ አንድ ፡ እንደ ፡ ጉዳዩ ፡ ሁናቴ ፡ አስፈላጊነት ፡ ሊለዋወጥ ፡ የማይችል ፡ ደንብ ፡ ማቋቋም ፡ በጭራሽ ፡ ከእውነት ፡ የማይዛመድ ፡ ነገር ፡ ይሆናል ። «የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡» የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች፡ በመሆናቸው፡ ባንድ፡ ዓይነት ፡ መሠረተ፡ ሐሳብ ፡ አይገዙም። የተለያዩ፡ የተፈጥሮ፡ ሀብቶች፡ የግድ፡ ለተለያዩ፡ ጥቅሞች፡ ይውላሉ፤ ስለዚህም፤ ስለ፡ እያንዳንዱ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ ሰፊና ፡ የተለያዩ ፡ ሕጎች ፡ ይወጣሉ ። በተባበረው ፡ የአሜሪካ ፡ መንግሥት ፤ በመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ ማዕድኖች ፡ የባለርስቱ ፡ ሀብት ፡ ናቸው ።[3] በአብዛኛ ምቹ ፡ በልማት ፡ ደረጃቸው ፡ ከዚህ ፡ ዝቅ ፡ ባሉ ፡ ሀገሮች ፡ ደግሞ ፡ ማዕድኖች ፡ የመንግሥት ፡ ሀብት ፡ ናቸው ።[4] በመጨረሻም ፤ የመሬት ፡ ወይም ፡ የማንኛውም ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የሚኖር ፡ ከሆነ ፤ አንቀጽ ፡ ፲፻፴ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ሀ) እንደምንም ፡ ገደብ ፡ ሊበጅለትና ፡ ሰፋ ፡ ባለ ፡ አገባብ ፡ መተርጐም ፡ ያሻዋል ፡ እንጂ ፡ ቃል ፡ በቃል ፡ እንደሚነበበው ፡ መወሰድ ፡ አይገባውም ።

ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ሀ) የተደነገገው ፡ የግል ፡ ነዋሪዎች ፡ ሀብት ፡ የሆነውን ፡ ማንኛውንም ፡ ብጣሽ ፡ መሬት ፡ ለመውረስ ፡ አለሙሆኑ ፡ የማይካድ ፡ መደምደሚያ ፡ ይመስላል ። የመሬት ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፤ በመሬት ፡ ላይ ፡ ለግል ፡ መሥራትና ፡ መጠቀም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ኅብረ ፡ ሰብ ፡ ከሚያምንባቸው ፡ መሠረታውያን ፡ ነገሮች ፡ ጥቂቶቹ ፡ ናቸው ፤ ሕገ ፡ መንግሥቱም ፡ ቢሆን ፡ አንቀጽ ፡ ፲፻፵ ፡ ጭምር ፤ የመሬት ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ እንደሚቀጥል ፡ የሚያመለክቱ ፡ ቃሎችን ፡ ይዟል ።[5] ግን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ሀ) አንዳንድ ፡ ወይም ፡ ሁሉንም ፡ «የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች» ፡ «የመንግሥት ፡ ንብረት ፡» ብሎ ፡ በእርግጥ ፡ ይመድባቸዋል ። ይህን ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ጽንስ ፡ ሐሳብ ፡ በሐሳብ ፡ የመረዳቱን ፡ ተግባር ፡ ማዳበር ፡ ለተተለሙት ፡ ጥያቄዎች ፡ ምርምር ፡ የመጀመሪያው ፡ እርምጃ ፡ ነው ።

«የመንግሥት ፡ ንብረት» ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ስለ ፡ ተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ሲነገር ፤ ፅንሰ ሐሳቡ ፡ በጣም ፡ ከዳበረበት ፡ ከፈረንሳይ ፡ አገር ፡ የተወሰደ ፡ ይመስላል ። ስለዚህ ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ይህ ፡ ቃል ፡ ያሉት ፡ አገባቦች ፤ በኢትዮጵያ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ባይኖራቸውም ፡ ስለ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ለማወቅ ፡ ይረዳሉ ።

ባሁን ፡ ጊዜ ፡ በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ የግል ፡ እና ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረት ፡ ተብሎ ፡ ተከፍሏል ። የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረት ፡ የተባለው ፡ የመንግሥት ፡ ሀብት ፡ ሆኖ ፡ ለሕዝብ ፡ ጥቅም ፡ የዋለውን ፡ ንብ

---

3. አሜሪካን ፡ ጁሪስፕሩደንስ ፤ ቮል ፡ ፴፮ ፡ "ማይንስ ፡ ኤንድ ፡ ሚኒራልስ" ፡ ክፍል ፡ ፮ ፡ ገጽ ፡ ፪፻፺፭ ።

4. ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ ከላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፩ ፡ የተጠቀሱትን ፡ የአርጀንቲናን ፡ የበርማን ፡ የሜክሲኮን ፡ እና ፡ የሶርያን ፡ አገር ፡ ሕገ ፡ መንግሥቶች ፡ ይመለከቷል ። እንዲሁም ፡ ሶውስ፡ አፍ ፡ ኬንያ ፡ ቮል ፡ ፯ ፡ ማይኒንግ ፡ ምዕራፍ ፡ ፫፻፷ ፡ ክፍል ፡ ፬ ፤ እና ፡ ሶውስ ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ ፌዴሬሽን ፡ አፍ ፡ ናይጀሪያ ፡ አንድ ፡ ሌጎስ ፡ ቮል ፡ ፬ ፡ (፲፱፻፶፰) ፡ ሚኒራልስ ፡ ምዕራፍ ፡ ፻፳፩ ፡ ክፍል ፡ ፫(፩) ፤ በጠቅላላው ፡ ደግሞ ፡ ያልታተመውን ፡ የሳውዲ ፡ አረቢያ ፡ የማዕድን ፡ ሕግ ፡ ሐተታ ፡ ይመለከቷል ። (፲፱፻፶፩)

5. የአንቀጽ ፡ ፲፻፴ን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ለ) ፡ (ሐ) እና ፡ (መ)ን ፤ የአንቀጽ ፡ ፴፩ን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ)ን ፤ አንቀጽ ፡ ፵፫ ፡ ፵፯ ፡ እና ፡ ፷ን ፡ ይመለከቷል ። በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ይህን ፡ ሐሳብ ፡ በመደገፍ ፡ ክርክር ፡ ተሰንዝሯል ።

ረት ፡ ይይዛል ። የግል ፡ ንብረት ፡ ደግሞ ፡ «ከግል ፡ ነዋሪዎች ፡ ንብረት ፡ ጋር ፡ አንድ ዓይነት ፡ የሆነውን ፡» [6] ፡ በመንግሥት ፡ ባለሀብትነት ፡ ያለውን ፡ ንብረት ፡ ይይዛል ። ይህ ፡ የሕዝብና ፡ የግል ፡ የሚለው ፡ በመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በስውር ፡ ያለ ፡ ነው ፤ እንደሚታመነውም ፡ ከ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ፈረንሳዊ ፡ ምንጮች ፡ የተወሰደ ፡ ነው ። [7]

በዘመናዊ ፡ የፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረት ፡ ዋናው ፡ መለያ ፡ ለሌላ ፡ የማይተላለፍና ፡ በይርጋ ፡ የማይወሰድ ፡ መሆኑ ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ደንቦች ፡ «የሕዝቡን ፡ የጊዜውን ፡ ይዞታና ፡ በተለይም ፡ የመገናኛውን ፡ አገልግሎት ፡ በሕዝብ ፡ ከመነጠቅ ፡ ወይም ፡ ከመንግሥት ፡ ስንፍና ፡ መጠበቅ» ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ፡ ከሚለው ፡ ጥንታዊ ፡ መሠረታዊ ፡ ሐሳብ ፡ የተገኙ ፡ ናቸው ። ከሮማውያን ፡ ዘመን ፡ ጀምሮ ፡ የሕዝብ ፡ የሆነ ፡ ማንኛውም ፡ ነገር ፡ (ሬስ ፡ ፑብሊኬ) ፡ የማይሸጥ ፡ የማይለወጥ ፡ ነገር ፡ ነው ፡ (ኤክስትራ ፡ ኮሜርሺየም) ። [8]

እንደዚህ ፡ ያሉ ፡ ገደቦች ፡ በአንድ ፡ ዘመን ፡ በግል ፡ ንብረትም ፡ ላይ ፡ ነበሩ ፤ ይህ ፡ የሆነው ፡ ለሕዝብ ፡ ጥቅም ፡ ሲባል ፡ ሳይሆን ፤ «ቀረጥ ፡ እንደልብ ፡ ሊጨመር ፡ በማይቻልበት ፡ ጊዜ ፡ የንጉሡ ፡ የግምጃ ፡ ቤት ፡ እንዳይራቆት ፡ ለማድረግና ፡ የንጉሡን ፡ ሀብት ፡ ማለት ፡ «የግል ፡ ንብረቱን ፡» ለመጠበቅ ፡ ሲባል ፡ ነው ። [9] የዚህ ፡ አስፈላጊነት ፡ ከብዙ ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ ጠፍቶአል ፤ ከእርሱም ፡ ጋር ፡ ገደቦቹ ፡ ቀርተዋል ። የኢትዮጵያ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በተራው ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረት ፡ ለሌላ ፡ የማይተላለፍ ፡ [10] እና ፡ ግዙፍነት ፡ ባላቸው ፡ ንብረቶች ፡ ረገድ ፡ በቅን ፡ ልቡና ፡ በሆነ ፡ ይዞታም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ በማይንቀሳቀስ ፡ ንብረቶች ፡ ረገድ ፡ ንብረቱን ፡ በይርጋ ፡ ለማስቀረት ፡ የማይቻል ፡ መሆኑን ፡ ይደነግጋል ። [11] ግን ፡ እነዚህ ፡ መወሰኛዎች ፡ ተፈጻሚ ፡ የሚሆኑት ፡ ለሕዝብ ፡ ንብረት ፡ ነው ፡ እንጅ ፡ «ለሌላ ፡ የመንግሥት ፡ የሆነ ፡ ንብረት ፡» አይደለም ። [12]

---

6. ኤም ፡ ፕላኒዮል ፡ ትሬቲስ ፡ አን ፡ ፀ ፡ ሲቪል ፡ ሎው ፡ (፲፩ኛ ፡ እትም ፡ ፲፱፻፴፩) በሉዊዝያና ፡ ስቴት ፡ ሎው ፡ ኮሚሽን ፡ ተተረጐመ ፡ ፲፱፻፶፱) ፡ ክፍል ፡ ፫ሺ፱ ፡ ፹ ።

7. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፲፬፻፵፬ ፡ እንደሚደነግገው ፡ ሁሉ ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ያልሆነ ፡ ማንኛውም ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ሁሉ ፡ "የባለግል ፡ ንብረት ፡ ለሆኑት ፡ ሀብቶች ፡ በተደነገጉት ፡ ሕጎች ፡ የሚተዳደሩ ፡ ናቸው ።" ይህ ፡ የግል ፡ ንብረትን ፡ ትርጉም ፡ ይሰጣል ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ቍጥር ፡ ፲፬፻፵፭—፵፮ ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረትን ፡ ይገልጻሉ ፡ ከሌላ ፡ ንብረትም ፡ ይለዩታል ። ቍጥር ፡ ፲፬፻፵፭ ፡ እንደሚናገረው ፡ አንድ ፡ ንብረት ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረት ፡ የሚባለው ፡ "ሕዝብ ፡ እንዲጠቀምባቸው ፡ የተመደቡ" ፡ ወይም ፡ "ለአንድ ፡ ሕዝብ ፡ ጥቅም ፡ ለሚሆን ፡ የሥራ ፡ አገልግሎት ፡ የተመደቡ ፡ ሲሆኑና ፡ .... ለዚሁ ፡ ሥራ በይበልጥ ፡ እንዲያገለግሉ ፡ የተመደቡ ፡ ሲሆኑ ፡ ነው ።" ቍጥር ፡ ፲፬፻፵፮ ፡ እንደሚለው ፡ ደግሞ፡ አንዳንድ ፡ ንብረቶች ፡ ይህም ፡ ጐዳናዎችን ፡ የባሕር ፡ ዳርቻዎችንና ፡ አንዳንድ ፡ ሕንጻዎችን ፡ ጨምሮ ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረቶች ፡ ይባላሉ ።

8. ፕላኒዮል ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፮ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ክፍል ፡ ፫ሺ፳፰ ፡ ይመለከቷል ።

9. እላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ይመለከቷል ። ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የቤተ ፡ መንግሥት ፡ ንብረት ፡ የሚጠበቀው ፡ በዚሁ ፡ መንገድ ፡ ነው ። ለምሳሌ ፡ "በመንግሥት ፡ ስም ፡ ተመዝግቦ ፡ ለቤተ ፡ መንግሥት ፡ (ለዘውዱ) ፡ ጥቅም ፡ የሚሠራበት ፡ ንብረት ፡ ሁሉ" ፡ ለሌላ ፡ የማይተላለፍ ፡ ነው ፡ የሚለውን ፡ ተሻሽሎ ፡ የወጣውን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፲፱(ለ)ን ፡ ይመለከቷል ። ዛሬ ፡ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ንብረት ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረት ፡ ተብሎ ፡ መጠራቱ ፡ ቀርቶ ፡ ጭራሽ ፡ ልዩ ፡ በሆነ ፡ ምድብ ፡ ውስጥ ፡ በመግባት ፡ "የዘውድ ፡ ንብረት" ፡ ወይም ፡ "የንጉሡ ፡ ንብረት" ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ።

10. ቍጥር ፡ ፲፬፻፶፬ ።

11. ቍጥር ፡ ፲፬፻፶፭ ።

12. ቍጥር ፡ ፲፬፻፶፱(፩) ።

ስለዚህ ፤ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረትና ፡ የግል ፡ ንብረት ፡ በተግባር ፡ የሚለያዩበት ፡ በማስተላለፍ ፡ ረገድ ፡ ላይ ፡ ማለት ፡ ንብረቱን ፡ ለሌላ ፡ ለማስተላለፍ ፡ መንግሥት ፡ በአለው ፡ መብት ፡ ላይ ፡ ነው ። የመንግሥትን ፡ ንብረት ፡ ከነዚህ ፡ ከሁለቱ ፡ ክፍሎች ፡ በአንዱ ፡ ወይም ፡ በሌላው ፡ ውስጥ ፡ መመደብ ፤ መንግሥት ፡ በዚያ ፡ ንብረት ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ የቁጥጥር ፡ ዓይነት ፡ ወይም ፡ መጠን ፡ በዚህ ፡ ረገድ ፡ ብቻ ፡ ይለውጠዋል ። አንድ ፡ ሀብት ፡ በግል ፡ ንብረት ፡ ክፍል ፡ በተመደበ ፡ ጊዜ ፡ እንኳ ፤ መንግሥት ፡ ንብረቱን ፡ እንዲሸጥ ፡ የሚያስገድደው ፡ ወይም ፡ ሊሸጥ ከፈለገም ፡ ስላሻሻጡ ፡ የመወሰኛ ፡ ሁኔታዎች ፡ ከማድረግ ፡ የሚከለክለው ፡ ምንም፡ ነገር ፡ የለም ።

በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የግል ፡ ንብረት ፡ መኖሩ ፡ ከተረጋገጠ ፤ አንቀጽ ፡ ፲፴ን ፡ ለመረዳት ፡ የሚያስችል ፡ የሚከተለውን ፡ የመጀመሪያ ፡ ሥረ ፡ ነገር ፡ ለመመሥረት ፡ ይቻላል ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ መመደባቸው ፡ እነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ እንዲቆዩ ፡ አያስገድድም ። በሌላ ፡ አነጋገር ፤ የዚህ ፡ የሕግ ፡ መንግሥቱ ፡ ድንጋጌ ፡ በጣም ፡ በሰፊው ፡ ቢተረጐም ፡ እንኳ ፡ በተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ ሊኖር ፡ ይችላል ፤ ማለት ፡ ነው ። ምክንያቱም ፤ የግል ፡ ንብረቶች ፡ የሚተላለፉ ፡ ከሆነ ፤ ለግል ፡ ነዋሪዎች ፡ (ሰዎች) ፡ ለማስተላለፍ ፡ ስለሚቻል ፡ በተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ አለ ፡ ማለት ፡ ነው ። እንደዚህ ፡ ያሉት ፡ ንብረቶች ፡ ለሌላ ፡ እንደተላለፉ ፡ መጠን ፤ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ሀ) በመንግሥቱ ፡ ውስጥ ፡ ስላሉ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ባለሀብትነት ፡ የሐሳብ ፡ ምንጭ ፡ ብቻ ፡ የሚያትት ፡ ሆኖ ፡ ሊቀር ፡ ይችላል ። ወይም ፤ «ባለሀብት ፡» የሚለው ፡ ቃል ፡ በዚህ ፡ አገባብ ፡ ለአንድ ፡ ለተወሰነ ፡ አስተያየት ፡ የሚያደላ ፡ ከሆነ ፡ መንግሥት ፡ ራሱ ፡ በመንፈስ ፡ (በቲወሪ ፡) የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ሁሉ ፡ «ባለሀብት» ፡ ነው ፤ ግን ፡ በተግባር ፡ በንብረቶች ፡ ላይ ፡ ከባለሀብትነት ፡ እኩል ፡ የሆኑትን ፡ የተወሰኑ ፡ የባለቤትነት ፡ መብቶች ፡ ለግል ፡ ነዋሪዎች ፡ በማስተላለፍ ፤ ለራሱ ፡ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) መሠረት ፡ ባለቤት ፡ የሌላቸውን ፡ መሬቶችና ፡ የተለቀቁ ፡ ንብረቶችን ፡ መልሶ ፡ የመውሰድን ፡ ቋሚ ፡ መብት ፡ ብቻ ፡ አስቀርቷል ፤ ቢባል ፡ የተሻለ ፡ ይሆናል ። [13]

ይህ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የዋለ ፡ ባለሀብትነት ፤ ማለት ፡ የእነዚህ ፡ ከባለሀብትነት ፡ እኩል ፡ የሆኑት ፡ የመብቶች ፡ ክምችት ፡ በግል ፡ ንብረቶች ፡ ረገድ ፡ ለግል ፡ ነዋሪዎች ፡ (ሰዎች) ፡ ሲሰጥ ፡ ቆይቷል ፤ እንደገናም ፡ ሕጋዊ ፡ በሆነ ፡ መንገድ ፡ ሊሰጣቸው ፡ ይችላል ። የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፲ሺህ ፡ ፩፻፵፩ ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረቶች ፡ እንኳ ፡ በልዩ ፡ ሕግ ፡ ለዚሁ ፡ አገልግሎት ፡ መመደባቸው ፡ መቅረቱ ፡ ከተወሰነ ፡ ሊሸጡ ፡ ሊተላለፉ ፡ ይችላሉ ፡ ይላል ። በተጨማሪም ፤ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴፮ ፡ (መ) «መንግሥቱን ፡ በታማኝነት ፡

13. በማንኛውም ፡ ንብረት ፡ ላይ ፡ መንግሥት ፡ ቋሚ ፡ (መሠረታዊ) ፡ ባለሀብትነት ፡ አለው ፡ የሚለው ፡ መሠረተ ፡ ሃሳብ ፡ በተለይም ፡ በኢትዮጵያ ፡ የፊውዳል ፡ (የመሳፍንት ፡ ዘመን) ፡ የመሬት ፡ ይዞታ ፡ ድጋፍን ፡ ያገኛል ። ይህ ፡ መሠረተ ፡ ሃሳብ ፡ በልምድ ፡ የተተወ ፡ ይሁን ፡ እንጂ ፡ ብዙ ፡ ሊቃውንት ፡ እንደሚያምኑበት ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ የሚገኝ ፡ በሙሉ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ነው ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱም ፡ እንደፈለገው ፡ ያዝዝበታል ፤ መሬት ፡ የያዘ ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ከንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ እንደተረከበው ፡ ስለሚቆጠር ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ አገልግሎት ፡ ሳይሰጥ ፡ ወይም ፡ ታማኝነት ፡ ሳያሳይ ፡ ሲቀር ፡ መሬቱ ፡ እንደገና ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ገቢ ፡ ይሆናል ። ኢ ፡ ኡለንዶርፍ ፡ ዘ ፡ ኢትዮፒያንስ ፡ (፲፱፻፷) ፡ ገጽ ፡ ፲፰ ፤ አር ፡ ፓንክረስት ፡ አን ፡ ኢንትሮዳክሽን ፡ ቱ ፡ ዘ ፡ ኢኮኖሚክ ፡ ሂስትሪ ፡ ኦፍ ፡ ኢትዮፒያ ፡ (፲፱፻፷፩) ፡ ገጽ ፡ ፻፴፪ ።

ላገለገሉት ፡ ሰዎች ፡ ስለ ፡ አገልግሎታቸው ፡ በግብረ ፡ ጠልነት ፡ ከተላቀቀውና ፡ ወራሽ ፡ ወይም ፡ ባለቤት ፡ ከሌለው ፡ መሬትና ፡ ንብረት ፡ መስጠት ፡ የንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ መብት ፡ ነው» ፡ ይላል ። እንዲሁም ፡ የአንቀጽ ፡ ፺፴ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጾች ፡ (ለ) እና ፡ (ሐ) በተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ የግል ፡ መገልገል ፡ በሰፊው ፡ እንዲኖር ፡ በእርግጥ ፡ በስውር ፡ ያመለክታሉ ። የንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) «ያልተያዘ» ፡ «ሕጋዊ ፡ ባለቤት ፡ ባለመኖሩ ፡ ምክንያት ፡ የተገኘ» ፡ እና ፡ «የተለቀቁ» ፡ የሚሉት ፡ ቃላት ፡ በመሬት ፡ ላይ ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ እንደሚቀጥል ፡ በግልጽ ፡ ያመለክታሉ ። ስለዚህ ፤ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፤ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ እና ፡ የኢትዮጵያ ፡ የኤኮኖሚ ፡ አቋም ፡ ጥምር ፡ በመሬት ፡ ላይ ፡ የግል ፡ «ባለሀብትነት» ፡ እንዲኖር ፡ የግድ ፡ ይጠይቃሉ ፤ መሬትም ፡ ከሁሉ ፡ ይልቅ ፡ የመጀመሪያው ፡ መሠረታዊ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ ነው ። እነዚህን ፡ ነገሮች ፡ በመመልከት ፡ የግል ፡ ነዋሪዎች ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ባለቤት ፡ ሊሆኑ ፡ ይችላሉ ፡ ከሚለው ፡ የመጀመሪያው ፡ ሥረ ፡ ነገር ፡ ወደሚከተለው ፡ ሁለተኛ ፡ ሥረ ፡ ነገር ፡ ለመሸጋገር ፡ ብዙ ፡ አያዳግትም ፤ በሕጋዊ ፡ መንገድ ፡ በመንግሥት ፡ የተደረገ ፡ እና ፡ በዚህ ፡ ዓይነት ፡ ለመደረጉም ፡ በጠቅላላው ፡ ተቀባይነት ፡ ያለው ፡ ማንኛውም ፡ የመሬት ፡ ወይም ፡ የሌላ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ ስጦታ ፡ የሚጸና ፡ ነው ፤ በነዚህ ፡ መሬቶች ፡ ወይም ፡ ሌላ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ መንግሥት ፡ ግፋ ፡ ቢል ፡ የሚኖሩት ፡ መብቶች ፡ ከባለሀብትነት ፡ ያነሱ ፤ ግን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) በሚጠይቀው ፡ መሠረት ፡ እንደዚህ ፡ ያለውን ፡ መሬት ፡ ወይም ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ክፍል ፡ እንደሆኑ ፡ ለማቆየት ፡ የሚያስችሉ ፡ ቋሚ ፡ መብቶች ፡ ናቸው ። ይህም ፡ ሁለተኛው ፡ ሥረ ፡ ነገር ፡ ቀጥሎ ፡ ያለውን ፡ ያስከትላል ፡ በአሁኑ ፡ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ አንድ ፡ ከመሆናቸው ፡ በፊት ፡ የነዣ ፡ የመንግሥቶችና ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ያደረጓቸው ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ስጦታዎች ፡ መንግሥት ፡ የነዣ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ሥልጣን ፡ ከያዙበት ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ የጸኑ ፡ እንዲሆኑ ፡ ስለፈቀደ ፡ የአሁኑ ፡ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ እንደሚያደርጋቸው ፡ ስጦታዎች ፡ ሁሉ ፡ የጸኑ ፡ ናቸው ። 14

ሆኖም ፤ በፊት ፡ እንዳመለከትነው ፤ እላይ ፡ ያለው ፡ ክርክር ፤ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ)ን በሰፊው ፡ በመተርጎም ፡ የተገኘ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፤ በአንቀጽ ፡ ፺፴ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ ነው ። ይህ ፡ ክርክር ፤ በእርግጥ ፡ ከመጠን ፡ ያለፈ ፡ ይሆን ፡ ይሆናል ። የንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የመጀመሪያው ፡ ነጠላ ፡ ሠረዝ ፡ ቢቀር ፤ ንዑስ ፡ አንቀጹ ፡ የሚናገረው ፡ መሬት ፡ ጫካ ፡ እና ፡ የዱር ፡ አራዊትን ፡ በማስቀረት ፤ ከመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ (ሥር) ፡ (በታች) ፡ ያለው ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ የመንግሥት ፡ መሆኑን ፡ ነው ። በዚህ ፡ ዐይነት ፤ ባለ ነጠላ ፡ ሰረዙ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የሚያስከትለውን ፡ ስለ ፡ መንግሥት ፡ ንብረት ፡ ጠባዮች ፡ ሰፋ ፡ ያለ ፡ የሐሳብ ፡ ምርምር ፡ የሚያስቀር ፡ ይሆናል ።

14. በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ማንኛውም ፡ በግል ፡ የተያዘ ፡ መሬት ፡ ሁሉ ፡ በስጦታ ፡ የተገኘ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ማመን ፡ ትክክለኛ ፡ ይመስላል ። በቅርብ ፡ ጊዜ ፡ የተደረጉ ፡ ስጦታዎችን ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ማንኛውንም ፡ ስጦታ ፡ እንዲህ ፡ ዓይነቱን ፡ የመሬት ፡ ማስተላለፍ ፡ ለማረጋገጥ ፡ በጣም ፡ አስቸጋሪ ፡ ስለሚሆን ፡ ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ የሚወጣ ፡ ማንኛውም ፡ ደንብ ፡ ስጦታ ፡ መደረጉ ፡ አጠራጣሪ ፡ ሲሆን ፡ መሬቱ ፡ በስጦታ ፡ እንደተገኘ ፡ ሆኖ ፡ መቆጠር ፡ አለበት ። "የይርጋ" ፡ እና ፡ የ"ይዞታ" ደንቦች ፡ ያለጥርጥር ፡ ይህን ፡ ሃሳብ ፡ ይደግፋሉ ። ከዚህ ፡ ቢታች ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፳፯ ፡ የተጻፈውን ፡ መግለጫ ፡ እና ፡ ጉዳዩን ፡ የሚመለከተውን ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፲፻፷፰—፷፱ ፡ ይመለከቷል ። ስለ ፡ ቀድሞው ፡ ደንቦች ፡ የ፲፱፻፶፰ን ፡ (እ ፡ ኤ ፡ አ) ፡ "የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ የይርጋ ፡ ሕግ" ፡ እና ፡ የአዋጅ ፡ ቍጥር ፡ ፺፬ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳፫ኛ ፡ ዓመት ፡ ቍጥር ፡ ፩ ፡ በተለይም ፡ ቍ. ፲፰—፳፪ን ፡ ያወዳድሯል ።

የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ስሕተት ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ መቻሉ ፡ ጠቃሚ ፡ ነው ። በእውነቱ ፤ ግኘ ፡ መሆን ፡ ያለበት ፡ የአንቀጹ ፡ የአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ያለ ፡ ነጠላ ፡ ሰረዝ ፡ ሲነበብ ፡ የሚሰጠውን ፡ ትርጉም ፡ ይደግፋል ። የንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ሀ) የአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡

በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ በመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ ሀብት ፡ ሁሉ ፡ ከውሃ ፡ በታች ፡ ያለው ፡ ጭምር ፡ የመንግሥቱ ፡ ንብረት ፡ ነው ።
ደግሞም ፡ የሕገ ፡ መንግሥት ፡ መሻሻል ፡ ኮሚሲዮን ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ በእንግሊዝኛ ፡ ቋንቋ ፡ ያዘጋጃቸው ፡ የአንቀጹ ፡ ረቂቅ ፡ የሚከተለውን ፡ መከፈቻ ፡ አረፍተ ፡ ነገር ፡ ይዞአል ።

በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ በመሬቱ ፡ ሥር ፡ (ውስጥ) ፤ በደኖች ፡ ውስጥ ፤ የውሃው ፤ በውሃው ፡ ውስጥ ፡ እና ፡ ከውሃው ፡ በታች ፡ ያለው ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፤ እንዲሁም ፡ አየሩ ፤ ሐይቆች ፤ ወደቦችና ፡ ደኖች ፤ ለአሁኑም ፡ ለሚከተለውም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ትውልድ ፡ ጥቅም ፡ የሚውሉ ፡ የተቀደሱ ፡ ቅርሶች ፡ ናቸው ።[15] የአንቀጹ ፡ ረቂቅ ፡ ቀሪው ፡ ክፍል ፡ በብዙ ፡ ረገድ ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ውስጥ ፤ እንዳለው ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ይቀጥላል ። ወደ ፡ አሁኑ ፡ ጽሑፍ ፡ ለውጥ ፡ መደረጉ ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ (ሥር) ፡ ያለውን ፡ ሀብት ፡ ከተጠቀሱት ፡ ከሌሎች ፡ ሀብቶች ፡ ለመለያየት ፡ ታስቦ ፡ መሆኑን ፡ የሚያመለክት ፡ ይመስላል ፤ ይህም ፡ መለየት ፤ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ሀ) ተፈጻሚ ፡ የሚሆነው ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ላሉ ፡ ሀብቶች ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ወደሚለው ፡ አከራካሪ ፡ መደምደሚያ ፡ ይመራናል ። ምናልባት ፡ ይህ ፡ ሁሉ ፡ ችግር ፡ የሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ አንቀጽ ፡ ምንጮች ፡ በመፈለግ ፡ ሊወገድ ፡ ወይም ፡ ችግሩን ፡ የበለጠ ፡ ለመረዳት ፡ ይቻል ፡ ይሆናል ። ነገር ፡ ግን ፡ እንደዚህ ፡ ያለውን ፡ ምርምር ፡ አሁን ፡ ለማድረግ ፡ አይቻልም ።

ስለ ፡ አንዳንድ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ።

አሁን ፡ የሚቀረን ፡ መንግሥት ፡ በአንዳንድ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ የሚያደርገውን ፡ የቁጥጥር ፡ መጠንና ፡ ገደብ ፡ በዝርዝር ፡ መመልከት ፡ ነው ። የተለያዩ ፡ ችግሮች ፡ ከተለያዩ ፡ መደምደሚያዎች ፡ እንድንደርስ ፡ ማስገደዳቸውንና ፤ ባጭሩ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ሁሉ ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ አያያዝና ፡ ሕጋዊ ፡ አቋማቸውም ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ መሆን ፤ እንደሌለበት ፡ ከአሁኑ ፡ መታወቅ ፡ አለበት ። ስለእያንዳንዱ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ ያሉት ፡ በጣም ፡ አስቸኳይ ፡ ችግሮች ፡ የተለያዩ ፡ ስለሆኑ ፡ በሚከተሉት ፡ መስመሮች ፡ በሰፈረው ፡ ምርምር ፡ ውስጥ ፡ የቀረቡት ፡ ምክንያቶች ፡ የተለያዩ ፡ እንደ ፡ መሆናቸው ፡ መጠን ፤ ውጤቶቹም ፡ የተለያዩ ፡ ናቸው ። ልዩነቱና ፡ የልዩነቱ ፡ ምክንያቶች ፡ ውይይቱ ፡ ሲቀጥል ፡ እየጎሉ ፡ ይሄዳሉ ።

፩ ፤ ማዕድኖች ፡

ስለ ፡ ማዕድኖች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ መዋልና ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ለመቆጣጠር ፡ መንግሥት ፡ ሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ ያለው ፡ ይመስላል ። አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ አንድ ፡ ባለመሬት ፡ በመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ ባሉት ፡ ማዕድኖች ፡ ላይ ፡ ደንበኛ ፡ የባለ

15. የየካቲት ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ ረቂቅ ።

ሀብትነት ፡ መብት ፡ የለውም ፤ እንደሚል ፡ ሆኖ ፡ በሰፊው ፡ ቢተረጎም ፡ ከሌሎች ፡ ሀገሮች ፡ በተገኘው ፡ ልምምድ ፡ የሚደገፍ ፡ ይመስላል ።

ደግሞ ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ምርምሩ ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ቢጀምር ፡ ደህና ፡ ነው ። በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ እንደ ፡ «እንግሎ ፡ አሜሪካን ፡» ሕግ ፡ የመሬት ፡ ባለሀብትነት ፡ ሌላው ፡ ቢቀር ፡ በአሳብ ፡ ከመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ ያለውን ፡ ማዕድን ፡ ይጨምራል ።[16] ሆኖም ፡ ባለፉት ፡ አንድ ፡ መቶ ፡ ሃምሳ ፡ ዓመታት ፡ ው ስጥ ፡ የማዕድኖች ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ በፈረንሳይ ፡ ሀገር ፡ በጣም ፡ ተቀንሷል ፤ ከዚህ ፡ የተነሳ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ የመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ያለው ፡ መብት ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ካሉ ፡ የማዕድን ፡ ኮንሴሲዮኖች ፡ «የመሬቱን ፡ ኪራይ ፡» የሚሰበስብ ፡ ብቻ ፡ ነው ። በመሠረቱ ፡ የመሬት ፡ ባለሀብትነት ፡ «ሳይወሰን ፡ ከመሬት ፡ በታችም ፡ የሚቀጥል ፡» ሲሆን ፡[17] በልዩ ፡ ልዩ ፡ ሕጎች ፡ ምክንያት ፡ ግን ፡ «ማዕድን ፡ ከመሬቱ ፡ የተለየ ፡ ንብረት ፡ ሆኖ ፤ የመሬቱ ፡ ባለሀብት ፡ ሊያዝበት ፡ አለመቻሉ ፡ የታወቀ ፡ ደንብ ፡ ሆኗል ።»[18]

ከማዕድኖች ፡ ተገቢ ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፤ የግድ ፡ ይህ ፡ ልዩነት ፡ እንዲደረግ ፡ ያስፈልጋል ። በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ያለ ፡ ማዕድን ፡ በመሬቱ ፡ ገጽ ፡ ላይ ፡ ባለቤቶች ፡ ያስመሩትን ፡ ወሰን ፡ ስለማይከተል ፤ ማዕድኑን ፡ ለማውጣት ፡ እያንዳንዱን ፡ የመሬቱን ፡ ገጽ ፡ ባለሀብት ፡ ፈቃድ ፡ መጠየቅ ፡ ካስፈለገ ፡ ለማዕድኖች ፡ ልማት ፡ ታላቅ ፡ መሰናክል ፡ (እንቅፋት) ፡ ይሆናል ። በተለይም ፡ እንደ ፡ ፈረንሳይ ፡ አገር ፡ መሬቱ ፡ በትንንሽ ፡ በተከፋፈለበት ፡ ስፍራ ፡ ይህ ፡ እንቅፋት ፡ መኖሩ ፡ የተረጋገጠ ፡ ነው ። መንግሥት ፡ የማዕድን ፡ ሀብቶቹ ፡ በተደራጀ ፡ መንገድ ፡ የኤኮኖሚ ፡ ጥቅም ፡ እንዲሰጡ ፡ በማሰብ ፡ እነዚህን ፡ ሀብቶች ፡ መቆጣጠር ፡ ግድ ፡ ሆኖበታል ፤ በዚህም ፡ መሠረት ፡ አንድ ፡ የማዕድን ፡ ኪራይ ፡ ውል ፡ ሲሰረዝ ፡ መንግሥት ፡ በራሱ ፡ ስም ፡ የማዕድኑን ፡ ሙሉ ፡ ባለሀብትነት ፡ ይወስዳል ።[19]

በዚህ ፡ አኳኋን ፡ አንቀጽ ፡ ፲፴ ፤ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ውስጡ ፡ ታዋቂ ፡ የሆነውን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ በጉልህ ፡ ለማውጣት ፡ የፈለገ ፡ ይመስላል ። በእንግሎ ፡ አሜሪካን ፡ ሕግ ፡ የማዕድን ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ ያለ ፡ ቢሆንም ፤ አንቀጽ ፡ ፲፴ ፡ የፈረንሳዩን ፡ ሕግ ፡ እንዲከተል ፡ የታሰበ ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ይመስላል ። በእርግጥ ፤ በኢትዮጵያ ፡ የማዕድን ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ መዋል ፡ ከግል ፡ ባለሀብቶች ፡ ይልቅ ፡ በመንግሥት ፡ ቁጥጥር ፡ ስር ፡ ቢሆን ፡ ሥራው ፡ የሚቃና ፡ ይመስላል ።

ይህ ፡ የእያንዳንዱ ፡ ርስት ፡ መጠን ፡ ጉዳይ ፡ ብቻ ፡ አይደለም ፤ መንግሥቱ ፤ አልሚዎችንና ፡ በቴክኒክ ፡ የሠለጡኑ ፡ ሰዎችን ፡ ለማግኘት ፤ ሥራውንም ፡ ለማቃናት ፡ የበለጠ ፡ ችሎታ ፡ አለው ፤ መንግሥት ፡ ለሀገሪቱና ፡ ለሕዝቡ ፡ ጥቅም ፡ በማሰብ ፡ እነዚህ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውሉ ፡ ለማድረግ ፡ የበለጠ ፡ ዝንባሌ ፡ አለው ።

በተጨማሪም ፤ የሕግና ፡ የኤኮኖሚ ፡ ጉዳይ ፡ ወደ ፡ ጐን ፡ ትተን ፤ ያለፈውን ፡ የኢትዮጵያን ፡ ልምድና ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ ብቻ ፡ ስንመለከት ፤ መንግሥት ፡ የማዕድን ፡ ባለሀብት ፡ መሆኑን ፡ እንረዳለን ። በፊት ፡ እንዳየነው ፤ መንግሥት ፡ በማዕ

16. ፕላኒዮል ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፮ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ክፍል ፡ ፪ሺ፫፻፶፮ ፡ ይመለከቷል ።
17. እላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ይመለከቷል ።
18. እላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ ክፍል ፡ ፪ሺ፫፻፶፰ ።
19. ከዚያው ፡

ድኖች ፡ ላይ ፡ ኮንሴሲዮን ፡ ይሰጣል ፤ እንደዚህ ፡ ያሉ ፡ ኮንሴሲዮኖች ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ በብዛት ፡ ይገኛሉ ። በማዕድኖች ፡ ባለሀብትነት ፡ ላይ ፡ *መመሥረት* ፡ ያለ በት ፡ እነዚህን ፡ ኮንሴሲዮኖች ፡ የመስጠት ፡ ሥልጣን ፡ ሕገ ፡ *መንግሥት* ፡ ከመታ ወጁ ፡ በፊት ፡ በነበሩ ፡ የማዕድን ፡ ሕጎች ፡ የተደገፈ ፡ ነው ። በሚያዝያ ፡ ፲፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፰ ፡ (እ ፡ ኤ ፡ አ) ፡ የወጣ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ድንጋጌ ፡ እንዲህ ፡ ይል ፡ ነበር ፡

> በኢትዮጵያ ፡ *መሬት* ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ ሀብት ፡ ሁሉ ፡ የመንግሥት ፡ ንብ ረት ፡ ነው ፤ ስለሆነም ፡ የመሬቱ ፡ ባለሀብት ፡ ሊያዝበት ፡ አይችልም ፡ . . . ለቤት ፡ ሥራ ፡ ከሚያገለግሉት ፡ ነገሮች በቀር በድንጋጌ አስተያየት ፡ ለተለየ አገልግሎት ፡ ሊውሉ ፡ የሚችሉ ፡ የማዕድን ፡ መደቦች ፡ ወይም ፡ የተ ቀበሩ ፡ ነገሮች ፡ እንደ ፡ ማዕድን ፡ ይቆጠራሉ ፡ እነዚህንም ፡ ማዕድኖች ፡ ሊያ ወጡ ፡ የሚችሉ ፤ ከኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ እንዲያወጡ ፡ ፈቃድ ፡ የተሰጣቸው ፡ ሰዎች ፡ ወይም ፡ ኩባንያዎች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። [20]
>
> ይህ ፡ ድንጋጌ ፡ እንደ ፡ ጸና ፡ የቆየ ፡ መሆኑ ፡ በጭራሽ ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ፤

ነገር ፡ ግን ፡ ለአንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ አተረጓጐም ፡ ጽኑ ፡ *መምሪያ* ፡ መሆን ፡ አለበት ። ይህ ፡ ድንጋጌ ፡ በኅዳር ፡ ፳፱ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ (እ ፡ ኤ ፡ አ) ፡ እና ፡ በታህ ሣሥ ፡ ፳ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ (እ ፡ ኤ ፡ አ) ፡ በወጡት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ድንጋጌዎች ፡ የተረጋገጠ ፡ ይመስላል ። [21]

መንግሥት ፡ ባለፉት ፡ ዘመናት ፡ ያንዳንድ ፡ የማዕድን ፡ ቦታዎች ፡ ባለሀብትነ ቱን ፡ ለግል ፡ ነዋሪዎች ፡ አዛውሮ ፡ ነበር ፡ ብሎ ፡ ለመከራከር ፡ ይቻል ፡ ይሆናል ። ማዕድኖች ፡ በግል ፡ ንብረት ፡ ክልል ፡ ውስጥ ፡ ከሆኑ ፤ ነገሩ ፡ በቀላሉ ፡ የሚታለፍ ፡ አይደለም ። ስለዚህ ፡ ማዕድኖች ፡ በሕዝብ ፡ ንብረት ፡ ክልል ፡ ውስጥ ፡ ናቸው ፡ ማለቱ ፡ ጠቃሚ ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ። ነገር ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ክርክር ፡ የሕዝብ ፡ ንብ ረትን ፡ ከሚተረጕሙትና ፡ ከሚገልጹት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ አንቀጾች ፡ ጋር ፡ ሲተ ያዩ ፡ በቀላሉ ፡ ሊደገፍ ፡ አይቻልም ። [22] ከዚህም ፡ በላይ ፤ በግል ፡ ነዋሪዎች ፡ ከሚ ደረገው ፡ የማዕድን ፡ ማውጣት ፡ ጋር ፡ በሕጋዊ ፡ መንገድ ፡ የማይስማማ ፡ ይሆናል ። በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ የበለጠ ፡ ምርምር ፡ የሚያስፈልግ ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ሆኖም ፤ *መንግሥት* ፡ የማዕድኖችን ፡ ባለሀብትነትን ፡ ሳይሆን ፡ ኮንሴሲዮኖች ፡ መስጠቱ ፡ ለብዙ ፡ ጊዜ ፡ የተለመደ ፡ ተግባር ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ አሁን ፡ የተደረጉ ፡ ስጦታዎችን ፡ ምክንያት ፡ በማድረግ ፡ የማዕድኖችን ፡ ባለሀብትነት ፡ የሚጠይቅ ፡ የሚኖር ፡ አይ መስልም ። በዱሮ ፡ ጊዜ ፡ ስለ ፡ ተደረጉ ፡ ስጦታዎችና ፡ ስለ ፡ ባለሀብትነት ፡ መብቶ ችም ፡ ቢሆን ፤ የኢትዮጵያ ፡ ኤኮኖሚ ፡ የተመሠረተው ፡ አብዛኛውን ፡ በእርሻ ፡ እንጅ ፤ በማዕድን ፡ ላይ ፡ እምብዛም ፡ በመሆኑ ፤ የመሬት ፡ ይዞታና ፡ ባለሀብትነት ፡ ፅንስ ፡ ሐሳቦች ፡ አግባብነታቸው ፡ መሬት ፡ ወይም ፡ አፈር ፡ ለእርሻ ፡ አገልግሎት ፡ ስለሚውልበት ፡ ሁኔታ ፡ ብቻ ፡ ነው ፤ ለማለት ፡ ይቻላል ። በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ያለ

---

20. "የወርቅንና ፡ የፕላቲነምን ፡ ገበያ ፡ ስለመቆጣጠር" ፡ ከወጣው ፡ የ፲፱፻፵፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አዋጅ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፷ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፲፫ኛ ፡ ዓመት ፡ ቍጥር ፡ ፲፩ ፡ መቅድም ፡ የተቀዳ ። ጽሑፉ ፡ በሙሉ ፡ በዜርቮስ ፡ መጽሐፍ ፡ ሌኤምፓየር ፡ ዲኤቶፒ ፡ (፲፱፻፷፫) ፡ ገጽ ፡ ፫፻፷ ፡ ላይ ፡ ወጥቷል ።

21. እላይ ፡ እንደተጠቀሰው ፡ የተቀዳ ፡ የግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፲፮ ። የዚህ ፡ የኅዳር ፡ ፳ ፡ ፲፱፻፳፪ ፡ ድንጋጌ ፡ ሙሉ ፡ ጽሑፍ ፡ እላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ ፡ ፳ ፡ በተገለጸው ፡ በኤ ፡ ዜርቮስ ፡ መጽሐፍ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፷ ፡ ይገኛል ።

22. ቍ. ፳፻፴፫—፴፱ ።

ውን ፡ ሀብት ፡ አውጥቶ ፡ በጥቅም ፡ ላይ ፡ የማዋል ፡ መብት ፡ ለዱሮው ፡ የኢትዮ ጵያ ፡ የመሬት ፡ ባለሀብትነት ፡ ጽንሰ ፡ ሐሳብ ፡ አግባብ ፡ የነበረው ፡ አይመስልም ። [23]

ይህ ፡ ሲሆን ፤ አንዳንድ ፡ በቆዩ ፡ ስምምነቶች ፡ መሠረት ፡ የማዕድኖች ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ ሊኖር ፡ ከመቻሉ ፡ በስተቀር ፤ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ በግዛቱ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ ማዕድን ፡ ሁሉ ፡ ባለቤት ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ ጠቅላላ ፡ አነጋገር ፡ የሚደገፈው ፡ በቃል ፡ አነጋገር ፡ ሳይሆን ፡ በተግባር ፡ ነው ።

ሆኖም ፡ እላይ ፡ የተጠቀሰው ፡ በሚያዝያ ፡ ፲፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ድንጋጌ ፡ መሠረት ፤ መንግሥት ፡ በማዕድን ፡ ላይ ፡ ካለው ፡ ፍጹም ፡ ባለሀብትነትና ፡ ቁጥጥር ፡ ውጭ ፡ የሆነ ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ መኖሩን ፡ አጥብቆ ፡ መገንዘብ ፡ ያሻል ፤ ይኸውም ፡ «ለቤት ፡ መሥሪያ ፡ የሚያገለግሉ ፡ ነገሮች ፡» ማለት ፡ «ለቤት ፡ መሥሪያ ፡ የሚሆን ፡ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልበት ፡ ቦታ ፡» ነው ።

ይህ ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፤ ሥር ፡ የየዘ ፡ የተለየ ፡ ሁኔታ ፡ ነው ፤ በዚህም ፡ መሠረት ፡ የመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ድንጋይ ፡ በሚፈለፈልበት ፡ ቦታ ፡ ለመጠቀም ፡ ፍጹም ፡ ነጻነት ፡ አለው ። [24] የመሬት ፡ ባለሀብትነት ፡ ከመሬት ፡ በታች ፡ ያለምንም ፡ ወሰን ፡ ይቀጥላል ፡ ወደሚለው ፡ የመጀመሪያው ፡ የሐሳብ ፡ መነሻቸው ፡ በመመለስ ፤ ፈረንሳዮች ፡ የባለቤቱን ፡ የመሬቱን ፡ ድንጋይ ፡ የማውጣት ፡ ነጻነት ፡ አልቀነሱበትም ። ከመሬቱ ፡ ድንጋይ ፡ ለማውጣት ፡ ባለሀብቱ ፡ ከመንግሥት ፡ ኮንቤሲዮን ፡ ወይም ፡ ፈቃድ ፡ አያስፈልገውም ። የመንግሥት ፡ ቁጥጥር ፡ ከፍተኛና ፡ ድንጋይ ፡ ለማውጣት ፡ የፈለገው ፡ የመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ይህንን ፡ ፍላጎቱን ፡ ለማዘጋጃ ፡ ቤት ፡ እንዲያስታውቅ ፡ ከማድረግ ፡ አያልፍም ። [25]

አንቀጽ ፡ ፺፴ን ፡ በኢትዮጵያ ፡ የፈረንሳዩን ፡ ዓይነት ፡ ሁኔታ ፡ እንደሚሸፍን ፡ አድርጎ ፡ ለመተርጐም ፡ ጥሩ ፡ ምክንያት ፡ አለ ። በመጀመርያ ፤ የድንጋይ ፡ ማውጣት ፡ ተግባር ፡ መስፋፋት ፡ የሌለውን ፡ የማዕድን ፡ ልማት ፡ ያህል ፡ ለሕዝብ ፡ ጥቅም ፡ የማይሰጥ ፡ በመሆኑ ፡ ለሌላ ፡ ማዕድን ፡ የሚደረገውን ፡ ያህል ፡ የመንግሥት ፡ ቁጥጥር ፡ አያስፈልገውም ። ኀብረ ፡ ሰቡም ፡ ቢሆን ፡ ስለ ፡ ድንጋይ ፡ መፈልፈል ፡ ተግባር ፡ እምብዛም ፡ አይጨነቅም ። የድንጋይ ፡ ፍልፈላን ፡ ተግባር ፡ ማስፋፋት ፡ ብዙ ፡ አያውክም ። ይህን ፡ ተግባር ፡ ለማስፋፋት ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ካፒታል ፡ አያስፈልግም ። እንደሌሎቹም ፡ ማዕድኖች ፡ ከመሬት ፡ በታች ፡ ሰፊ ፡ ሥራ ፡ አያስፈልጋቸውም ፤ ይህን ፡ የሚጠይቅ ፡ ቢሆን ፡ የግል ፡ ባለንብረቶች ፡ ባልተጠቀሙባቸውም ፡ ነበር ። ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልባቸው ፡ ቦታዎች ፡ የግል ፡ ሀብት ፡ ከሆኑ ፡

---

23. በቂ ፡ የሆነ ፡ ጥናት ፡ ባለመደረጉ ፡ ይህን ፡ ክርክር ፡ የሚደግፍ ፡ የጽሑፍ ፡ ማስረጃ ፡ ለማግኘት ፡ አልተቻለም ። በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍ ፡ ፲፻፶፱ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ የመሬት ፡ ውስጥ ፡ ሀብትነት ፡ መብት ፡ የሚኖረው ፡ "መሬቱን ፡ ሥራ ፡ ለማስያዝ ፡ ጠቃሚ ፡ እስከ ሆነው ፡ ጥልቀት ፡ ድረስ" ፡ ነው ። እንዲህ ፡ ዓይነቱም ፡ ሃሳብ ፡ በድሮ ፡ የመሬት ፡ ስጦታዎች ፡ የታሰበ ፡ ይመስላል ። በቅርቡ ፡ ጊዜ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመታወጁም ፡ በፊት ፡ እንኳ ፡ ይደረግ ፡ እንደነበረው ፡ የማዕድን ፡ ባለሃብትነት ፡ ከመስጠት ፡ ይልቅ ፡ የማዕድን ፡ ኮንሴሲዮን ፡ መስጠት ፡ ተለምዷል ። ለምሳሌ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፳ ፡ ፳፩ ፡ የተገለጹትን ፡ ድንጋጌዎች ፡ እና ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ ፡ ፴ ፡ በተገለጸው ፡ በዜርቮስ ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ በገጽ ፡ ፫፻፭—፲፰ ፡ የሚገኙትን ፡ ከ፲፰፻፺፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጀምሮ ፡ የተሰጡ ፡ የማዕድን ፡ ኮንሴሲዮኖችን ፡ ይመለከቷል።

24. ፐላኒዩል ፡ እላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ የተገለጸው ፡ ክፍል ፡ ፪ሺ፫፻፵፱ ።

25. ከዚያው ።

የግል ፡ ነዋሪዎች ፡ በበለጠ ፡ አኳኋን ፡ በጥቅም ፡ ላይ ፡ ያውላቸዋል ። ከዚህም ፡ በላይ ፤ የድንጋይ ፡ ሀብት ፡ እንደሌሎች ፡ ማዕድኖች ፡ መጠኑ ፡ ጥቂትና ፡ ለኤኮኖሚም ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ አይደለም ። በመጨረሻም ፤ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልባቸው ፡ ቦታዎች ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ ከመሬቱ ፡ ገጽ ፡ ላይ ፡ ወይም ፡ አጠገብ ፡ ይገኛሉ ፤ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ እንዲያውም ፡ መሬቱን ፡ ወይም ፡ አፈሩን ፡ በሙሉ ፡ ይይዙታል ። ስለዚህ ፡ በመሠረቱ ፡ ስንመለከተው ፡ የድንጋይ ፡ ቦታዎች ፡ ከመሬት ፡ ውስጥ ፡ ሳይሆን ፡ ከመሬት ፡ ላይ ፡ እንዳሉ ፡ በመቆጠር ፡ የመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ሀብት፡ ናቸው ፡ ብንል ፡ የተሳሳተ ፡ አይሆንም ።

ይህን ፡ ክርክር ፡ የአንቀጽ ፡ ፲፭ን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጾች ፡ ሀ) እና ፡ (መ) የእንግሊዝኛ ፡ ጽሑፍ ፡ ቃል ፡ ለቃል ፡ በመተንተን ፡ ለመደገፍ ፡ በይበልጥ ፡ አስቸጋሪ ፡ ይሆናል ። ነገር ፡ ግን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ መ) ከመሬት ፡ ውስጥ ፡ ያለ ፡ ሀብት ፡ ሁሉ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ነው ፡ ስለሚል ፡ ክርክሩ ፡ በዚህ ፡ ድጋፍ ፡ ያገኝ ፡ ይሆናል ። ከመሬት ፡ ውስጥ ፡ ያለ ፡ የሚለው ፡ አነጋገር ፡ ከአፈሩ ፡ የሚገኙትን ፤ ለምሳሌ ፡ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልበትን ፡ ቦታ ፡ እና ፡ አንዳንድ ፡ ደኖችን ፡ አይጨምርም ፡ ቢባል ፡ ግልጽ ፡ ይሆናል ፤ ግን ፡ ፍጹም ፡ የሆነ ፡ ተቀባይነት ፡ የለውም ። በሌላ ፡ አነጋገር ፤ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) አንዳንድ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ የተዘረዘሩት ፡ እነዚህን ፡ ሀብቶች ፡ በፊት ፡ ይሆናል ፡ ብለን ፡ እንደወሰድነው ፡ በሐሳብ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በግብር ፡ የመንግሥት ፡ ሀብት ፡ ለማድረግ ፡ ታስቦ ፡ ይሆናል ። ይህ ፡ ሐሳብ ፡ ተቀባይ ፡ የሚያገኝ ፡ ከሆነ ፤ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) ያለው ፡ መሠረታዊ ፡ ሐሳብ ፡ እንደገና ፡ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) ለምን ፡ እንደተደገመ ፡ ይገልጽልናል ።

አንቀጽ ፡ ፲፭ ፡ በዚህ ፡ ዓይነት ፡ ይተርጐም ፡ በማለት ፡ ጠበብ ፡ ያለውን ፡ የአንቀጹን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) የአማርኛ ፡ ጽሑፍ ፡ በመመርኮዝ ፡ በጣም ፡ ከረር ፡ ያለ ፡ ክርክር ፡ ለማድረግ ፡ ይቻላል ። የአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ የሚለው ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ (ሥር) ፡ ያሉትን ፡ ሀብቶች ፡ ብቻ ፡ ነው ፤ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልበት ፡ ቦታ ፡ ከመሬት ፡ «ውስጥ ፡» ሳይሆን ፡ የመሬት ፡ ክፍል፡ ነው ፡ በማለት ፡ ለመከራከር ፡ ይቻላል ። ተፈላጊ ፡ ያልሆነውን ፡ በእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ያለውን ፡ ነጠላ ፡ ሰረዝ ፡ በመተው ፤ መሬት ፡ የሚለውን ፡ የአማርኛውን ፡ ቃል ፡ ለመደገፍ ፡ ፍችው ፡ የሆነውን ፡ «ሰብ-ሶይል» ፡ የሚለውን ፡ ብንመለከት ፡ ጠቃሚ ፡ ይሆናል ። በመሬት ፡ ውስጥ ፡ የሚለው ፡ የአማርኛው ፡ ንዑስ ፡ ሐረግ ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ እና ፡ የመሬቱ ፡ ክፍል ፡ የሆነ ፡ ማለት ፡ ነው ፡ ይባል ፡ ይሆናል ፤ ስለሆነም ፡ አፈሩንና ፡ ከዚህም ፡ የተነሳ ፡ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልበትን ፡ ቦታ ፡ አይጨምርም ። [26] በእርግጥ ፡ ይህ ፤ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የሚያስነሳውን ፡ ችግር ፡ ወደ ፡ ጐን ፡ ገለል ፡ ለማድረግ ፡ የሚያገለግል ፡ ዘዴ ፡ ነው ፤ ግን ፡ በቃል ፡ አነጋገር ፡ የተወሰነ ፡ ዋጋና ፡ ቀላል ፡ የመሆን ፡ ጥቅም ፡ አለው ።

ስለ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፭ ፡ አተረጓጐም ፡ እዚህ ፡ የቀረበውን ፡ ሐሳብ ፡ የሚደግፍ ፡ ቢያንስ ፡ አንድ ፡ ተጨማሪ ፡ ክርክር ፡ አለ ፡ አንዳንድ ፡ አከራካሪ ፡ የፍርድ ፡ ጉዳዮችን ፡ ወደ ፡ ጐን ፡ ትተን ፤ ድንጋይ ፡ በሚፈለፈልበት ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ የመሬት ፡ ባለ

---

26. ይህ ፡ ሊደረግ ፡ የሚችለው ፡ በውጭ ፡ የተነገሩ ፡ ነገሮችም ፡ ሆኑ ፡ ጽሑፎች ፡ ሠነድ ፡ ላይ ፡ የሠፈረን ፡ ነገር ፡ ለመለወጥ ፡ አይችሉም ፤ ነገር ፡ ግን ፡ በሠነዱ ፡ ላይ ፡ ያሉትን ፡ ትርጉማቸው ፡ ያልተብራራ ፡ ቃላት ፡ ለመረዳት ፡ ይረዱ ፡ ይሆናል ፤ የሚለውን ፡ የእንግሊዙ ፡ አሜሪካን ፡ የቃል ፡ ምስክርነት ፡ ሕግ ፡ መሠረተ ፡ ሃሳብ ፡ በሚመስል ፡ አተረጓጐም ፡ ነው ።

ሀብቶች ፡ ያላቸውን ፡ መብት ፡ የሚነጥቅ ፡ የሚመስል ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመታወጁ ፡ በፊት ፡ የወጣ ፡ አንድም ፡ ሕግ ፡ ያለ ፡ አይመስልም ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፤ እላይ ፡ የተጠቀሰው ፡ የሚያዝያ ፡ ፲፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ (ኢ፡ኤ፡አ፡) ድንጋጌ ፡ ለቤት ፡ መሥሪያ ፡ የሚያገለግሉ ፡ ነገሮችን ፡ በግልጽ ፡ ከመንግሥት ፡ ንብረትነት ፡ ውጭ ፡ ያደርጋቸዋል ። የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፵፫ ፡ እና ፡ ፵፬ ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ «ሕይወቱን ፡ ነጻነቱንና ፡ ንብረቱን ፡» ያለ ፡ ሕግ ፡ አያጣም ፤ «ለስ ፡ ግል ፡ ንብረቶች ፡ መውሰድ ፡ (ኤክስፕሮፕሪዬሺን ፡) በተለይ ፡ በሚወጣው ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ . . . በሚኒስቴር ፡ ትእዛዝ ፡ ካልሆነና ፡ . . . ትክክለኛ ፡ ግምት ፡ አስቀድሞ ፡ ካልተከፈለ ፡ በቀር ፡ . . . ማንም ፡ ሰው ፡ ንብረቱ ፡ አይወሰድበትም ፡» ይላሉ ። አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልባቸውን ፡ ቦታዎች ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ቢያደርግ ፡ ኖሮ ፤ ከነዚህ ፡ አንቀጾች ፡ ያልተስማማ ፡ ንብረትን ፡ ውርስ ፡ የማድረግ ፡ መንገድ ፡ ይፈጥራል ፡ ይባል ፡ ነበር ።[27] ምንም ፡ እንኳ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ በተባሉት ፡ ዓይነት ፡ እንዲተረጐም ፡ ይህ ፡ ክርክር ፡ አስገዳጅነት ፡ ባይኖረውም ፤ አንድ ፡ የሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ በሌሎች ፡ አንቀጾች ፡ የተጎለጹለትን ፡ መሠረታዊ ፡ ሐሳቦች ፡ ያፈርሳቸዋል ፤ ለማለት ፡ የማይመስል ፡ ነገር ፡ ነው ።

ድንጋይ ፡ በሚፈለፈልበት ፡ ቦታና ፡ በሌሎች ፡ ማዕድናች ፡ መካከል ፡ ልዩነት ፡ እንዲኖር ፡ የቀረበው ፡ ሐሳብ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የአውራ ፡ ጐዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ «የግል ፡ ንብረቶችን ፡ በመውሰድ ፡ በግል ፡ ባለሀብትነት ፡ የተያዙ ፡ መሬቶችን ፡ ለሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ለማዋልና ፡ በዚህ ፡ ዓይነት ፡ የተወሰደውን ፡ ሕንጻ ፤ ሰብል ፤ አታክልት ፡ ወይም ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ያሉ ፡ ሌሎች ፡ ነገሮች ፡ ግምት ፡ ለመወሰን ፡» ያለውን ፡ ሥልጣን ፡ በማጠንከር ፡ ከተሰጡት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ ጋር ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ አይስማማም ። ይህ ፡ ውሳኔ ፡ የተሰጠበት ፡ ምክንያት ፡ የአውራ ፡ ጐዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ አዋጅ ፡ ለይቶ ፡ ድንጋይ ፤ አሸዋ ፡ እና ፡ ሌሎች ፡ የግንብ ፡ መሥሪያ ፡ ነገሮች ፡ ወይም ፡ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልባቸው ፡ ቦታዎች ፡ ሲወሰዱ ፡ ግምት ፡ ይሰጣቸው ፡ ስለማይል ፡ ይመስላል ።[28]

ስለ ፡ ግል ፡ ንብረቶች ፡ መውሰድ ፡ በአውራ ፡ ጐዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ አዋጅ ፡ የተሰጠው ፡ ሥልጣን ፡ ልዩ ፡ የግል ፡ ንብረት ፡ አወሳሰድ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ እና ፡

---

27. በርግጥ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንድ ፡ ክፍል ፡ ለሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ተቃራኒ ፡ (ኢሕገ፡ መንግሥታዊ) ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። በሕግ ፡ አመራመር ፡ መሠረትም ፡ የአንቀጽ ፡ ፻፴ን ፡ ሰፊ ፡ ትርጉም ፡ ከአንቀጽ ፡ ፵፫ ፡ እና ፡ ፵፬ ፡ እንጋገር ፡ ጋር ፡ ለማስማማት ፡ አስቸጋሪ ፡ ነገር ፡ አይደለም ። አንቀጽ ፡ ፵፫ን ፡ እና ፡ ፵፬ን ፡ በማስመርኰዝ ፡ ለሚቀርብ ፡ ክስ ፡ አስፈላጊው ፡ ነገር ፡ ንብረቱ ፡ ተወሰደብኝ ፡ የሚለው ፡ ሰው ፡ ንብረቱ ፡ የራሱ ፡ መሆኑን ፡ ማሳየት ፡ ነው ። አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ያለ ፡ ንብረትን ፡ ከግል ፡ ባለሀብትነት ፡ ውጭ ፡ ካደረገው ፡ እንዲህ ፡ ዓይነቱ ፡ ንብረት ፡ "ሕገ ፡ መንግሥታዊ" ፡ ባልሆነ ፡ መንገድ ፡ ሊወሰድ ፡ አይቻልም ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ይህ ፡ አስተሳሰብ ፡ የሚያሳየው ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ሰፋ ፡ ያለ ፡ ትርጉም ፡ ቢሰጠው ፡ የአንቀጽ ፡ ፵፫ን ፡ እና ፡ ፵፬ን ፡ መንፈስ ፡ የሚያመነምነው ፡ መሆኑን ፡ ነው ።
28. የአውራ ፡ ጐዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ የ፲፱፻፵፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፻፲፭ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፲ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፩ ። ስለውሳኔዎች ፡ ለምሳሌ ፡ ከሳሽ ፡ ኢያና ፡ ምየሳ ፡ ተከሳሽ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ን ፡ ነ ፡ መ ፡ የአውራ ፡ ጐዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ (የጠቅ ፡ ን ፡ ነ ፡ ፍ/ቤት ፡ ጥር ፡ ፳፱ ፡ ፲፱፻፶፭) (ያልታተመ)፤ ከሳሽ ፡ ለሊሳ ፡ በየነ ፡ ተከሳሽ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ን ፡ ነ ፡ መ ፡ የአውራ ፡ ጐዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ (የጠቅ ፡ ን ፡ ነ ፡ ፍ/ቤት ፡ ፲፱፻፶፩ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቍ. ፳፻፷፰(/፶፯) (ያልታተመ) ፡ ይመለከቷል ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ይህን ፡ በከሳሽ ፡ እመት ፡ ጽጌ ፡ ወልዴ ፡ ተከሳሽ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ን ፡ ነ ፡ መ ፡ የአውራ ፡ ጐዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ (ከፍተኛው ፡ ፍ/ቤት ፡ ፲፱፻፶፭ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ጉዳይ ፡ ቍ. ፻፲፺፯/፶፯) ያልታተመ) ፤ ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍ/ቤት ፡ እንዳጸደቀው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቍ. ፻፴፯/፶፰ (ያልታተመ) ፡ ጋር ፡ ያነጻጽሩአል ።

አንዳንድ ፡ ሁኔታዎች ፡ በሚጠይቀው ፡ እላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፵፬ ፡ እና ፡ ተጨማሪ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓትና ፡ ሁኔታዎች ፡ በሚጠይቀው ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ በእርግጥ ፡ ፈርሷል ።[29] የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፻፰፪ ፡ «ወደ ፡ ፊት ፡ የሚሠሩ ፡ ሕጎች ፡ እና ፡ አድራጎቶች ፡» ብቻ ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር ፡ የማይስማሙ ፡ ሲሆኑ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ይሆናሉ ፡ ስለሚል ፡ በአንቀጽ ፡ ፵፬ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ተመልሶ ፡ ለአውራ ፡ ጐዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ የተሰጠውን ፡ ስፊ ፡ ሥልጣን ፡ አይሰርዘውም ፤ ቢባልም ፡ እንኳ ፤ ከ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኋላ ፡ (የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከታወጀ ፡ ወዲህ) ፡ በዚህ ፡ ሥልጣን ፡ መሠረት ፡ የተነሱ ፡ የግል ፡ ንብረትን ፡ የመውሰድ ፡ ሥርዓቶች ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር ፡ መስማማት ፡ ያለባቸው ፡ ይመስላል ።[30] ያም ፡ ሆነ ፡ ይህ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ አዋጁን ፡ የሚሰርዘው ፡ አንቀጽ ፡ አዋጁን ፡ ጨርሶ ፡ በመሻር ፡ የሥልጣኑን ፡ አገልግሎት ፡ መከልከል ፡ ነበረበት ።[31]

እርግጥ ፡ ነው ፤ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልበትን ፡ ቦታ ፡ ለመውሰድ ፡ ንብረት ፡ የማስለቀቂያ ፡ ሥርዓት ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ ሐሳብ ፡ ቦታው ፡ የግል ፡ ባለሀብቶች ፡ መሆኑን ፡ ያጸድቃል ። ፍርድ ፡ ቤት ፡ ለዚህ ፡ ተቃራኒ ፡ የሆነ ፡ ሐሳብ ፡ ያቀረበው ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ነው ።[32] ሐሳቡም ፡ ሲቀርብ ፡ ለጉዳዩ ፡ አግባብ ፡ አልነበረውም ። ነገር ፡ ግን ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ለሚፈለፈለው ፡ ድንጋይ ፡ ሳይሆን ፡ ድንጋዩ ፡ የሚፈለፈልበትን ፡ ቦታ ፡ ለማስለቀቅ ፡ ሥልጣን ፡ ማስፈለጉን ፡ የደገፉት ፡ ይመስላል ። እነዚህ ፡ ውሳኔዎች ፡ ለጉዳዩ ፡ ምንም ፡ ማስረጃ ፡ አላበጁለትም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ እነዚህን ፡ የተለያዩ ፡ ውሳኔዎች ፡ ሲሰጡ ፡ የድንጋይ ፡ ቦታዎችን ፡ ለማስለቀቅ ፡ ሰፋ ፡ ያለ ፡ ሥልጣን ፡ እንዳለ ፡ በመቁጠር ፡ በመሆኑና ፡ ሥልጣኑ ፡ የጸና ፡ መሆኑን ፡ ለማረጋገጥ ፡ ወይም ፡ ለመኖሩ ፡ የሚታመን ፡ ክርክር ፡ ለማቅረብ ፡ ስላልተቻለ ፤ ውሳኔዎች ፡ እንደሌሉ ፡ መቁጠር ፡ አለባቸው ።

እንግዲህ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ የመሬት ፡ (የአፈሩ) ፡ ክፍል ፡ የሆኑትን ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ከመንግሥት ፡ ባለሀብትነት ፡ ውስጥ ፡ አይጨምርም ፡ ተብሎ ፡ ለጊዜው ፡ መነበብ ፡ አለበት ። አሁን ፡ ያለውን ፡ የመሬት ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፤ በቀረበው ፡ ፣አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) እተረጓጐም ፡ መሠረት ፡ የተቀበል

29. ቍ. ፻፷፬—፻፷፭ ።

30. ከ፲፱፻፶፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ በወጣ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ከ፲፱፻፶፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኋላ ፡ ምናልባት ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፰፪ ፡ ውስጥ ፡ በሚገኘው ፡ "ወደፊት" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ከሚያስከትለው ፡ ገደብ ፡ ነፃ ፡ ካልሆኑ ፡ በስተቀር ። እር ፡ ሚንስ ፡ "በመንግሥት ፡ የአስተዳደር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ የተወሰኑ ፡ ጉዳዮችን ፡ በፍ/ቤት ፡ እንደገና ፡ የማየት ፡ በሕገ ፡ መንግሥት ፡ የተደገፈ ፡ መብት ፡ መነሻ ፡ ጥያቄዎች" ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ፬ል ፡ ፫/፲፱፻፷፫ ፡ ገጽ ፡ ፵ ።

31. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍ. ፫፻፷፻፶፭ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍ. ፻፷፬—፻፷፭ ፡ ላይ ፡ ስላለው ፡ አግባብ ፡ በጠቅላላው ፡ ጂ ፡ ክሽቺናቪች ፡ "ስለ ፡ ባሕላዊ ፡ ሕግ ፡ አዲስ ፡ የሕግ ፡ ዘዴ ፡— የ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የኢትዮጵያ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ "የሚሽሩ" ፡ ድንጋጌዎች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጥናት ፡ መጽሔት ፡ ፬ል ፡ ፩ ፡ ቍጥር ፡ ፩ ፡ (፲፱፻፶፭) ፡ ገጽ ፡ ፵፯ ።

32. ለዚህ ፡ ጥያቄ ፡ ቢሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውል ፡ የሚችል ፡ መፍትሔ ፡ የተሰጠው ፡ እላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፱ ፡ የተጠቀሱት ፡ ስለ ፡ ደን ፡ የወጡ ፡ ሕጎች ፡ በታወጁ ፡ ጊዜ ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ሕጎች ፡ የታወጁት ፡ በአንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ (ሐ) የተገለጸውን ፡ የዳኞች ፡ አጠባበቅ ፡ ሥልጣን ፡ በመመርኰዝ ፡ ነው ። በግል ፡ ባለሀብቶች ፡ የተያዙ ፡ ዳኞች ፡ መኖራቸውን ፡ በመገመትም ፡ ስለ ፡ መንግሥት ፡ ባለሀብትነት ፡ የሚነሱትን ፡ ሰፋ ፡ ያሉ ፡ ጥያቄዎች ፡ አስቀርተዋቸዋል ። የጽሑፉ ፡ ምርምር ፡ ሕጉን ፡ ለመተርጐም ፡ እንዲያገለግል ፡ የታቀደ ፡ ነው ።

ነው ፡ እንደሆን ፤ የመሬት ፡ ባለሀብትነት ፡ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልበትን ፡ ቦታም ፡ ይጨምራል ፡ ማለት ፡ እላይ ፡ በተዘረዘረው ፡ ክርክር ፡ መሠረት ፤ ተቀባይነት ፡ የሚያገኝ ፡ የትርጓሜው ፡ ማሻሻያ ፡ ይሆናል ። የመሬት ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ነት ፡ መሬቱ ፡ ለግል ፡ ነዋሪ ፡ ከተዛወረ ፡ በኋላ ፡ መንግሥት ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ባለው ፡ ቀሪ ፡ መብት ፡ መጠን ፡ ብቻ ፡ ከሆነ ፤ በመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልባቸው ፡ ቦታዎች ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ የመሬቱ ፡ ክፍል ፡ ስለ ፡ ሆኑ ፡ እና ፡ እንደሌሎች ፡ ማዕድኖች ፡ ሳይሆን ፡ በተፈጥሮ ፡ ከመሬቱ ፡ ስለማይለዩ ፡ የመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ሊጠቀምባቸው ፡ መብት ፡ አለው ።

አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ በማዕድኖች ፡ ረገድ ፡ ያለውን ፡ አግባብ ፡ ባጭሩ ፡ ለማጠቃ ለል ፡ የሚከተሉትን ፡ መሠረተ ፡ ሐሳቦች ፡ ማቅረብ ፡ ተገቢ ፡ ይሆናል ።

፩፤ የማዕድን ፡ ሀብቶች ፡ በሁለት ፡ ይከፈላል ።

ሀ) ምንም ፡ እንኳ ፡ በሐሳብ ፡ የግል ፡ ነዋሪዎች ፡ ሀብት ፡ ሊባሉ ፡ ቢችሉም ፤ መንግሥት ፡ ሙሉና ፡ ጠቅላላ ፡ የሆነ ፡ ባለሀብትነትና ፡ ቁጥጥር ፡ አለው ፡ ተብሎ ፡ ሊገመት ፡ የሚቻልባቸው ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ያሉ ፡ ማዕድኖች ፤ እና ፡

ለ) በሐሳብ ፡ የመሬቱ ፡ አንድ ፡ ክፍል ፡ በመሆናቸው ፡ ሀብትነታቸው ፡ ከመ ሬቱ ፡ ባለሀብትነት ፡ መብቶች ፡ በጠቅላላው ፡ በተፈጥሮ ፡ ሊለዩ ፡ የማይ ችሉት ፡ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልባቸው ፡ ቦታዎች ።

፪፤ መንግሥት ፡ ማዕድኖች ፡ እንዲወጡ ፡ ኮንሴሲዮኖችን ፡ ለመስጠትና ፡ የማዕድኖችን ፡ ባለሀብትነት ፡ ለማዘዋወር ፡ ይችላል ። በመሠረቱ ፡ የሚፈቀደው ፡ የኮንሴሲዮኖችን ፡ መስጠት ፡ ብቻ ፡ ነው ።

፱ ፤ ደኖች ።

መንግሥት ፡ በአብዛኛዎቹ ፡ ማዕድኖች ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ የቁጥጥር ፡ መጠን ፡ ግልጽ ፡ ቢሆንም ፡ በደኖች ፡ ላይ ፡ ያሉ ፡ የባለቤትነትና ፡ ሌሎች ፡ መብቶች ፡ ብዙ ፡ የተወሳሰቡ ፡ ችግሮች ፡ ያስነሳሉ ። መንግሥት ፡ በደኖች ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ ሕጋዊ ፡ የቁጥጥር ፡ መጠን ፡ ለመወሰን ፡ በመጀመርያ ፡ የሚነሳው ፡ ጥያቄ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ደኖችን ፡ ሁሉ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ያደርጋቸዋል ፡ ወይ ? የሚል ፡ ነው ።

በአዲሱ ፡ ዘመን ፡ ስለ ፡ ደኖች ፡ ጥበቃ ፡ የመጀመሪያው ፡ ታላቅ ፡ እርምጃ ፡ የተወሰደው ፡ በዳግማዊ ፡ ምኒልክ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ነው ። ደኖች ፡ ለቤት ፡ መሥሪያ ፡ እንጨት ፡ በማበርከታቸው ፡ ለሀገሪቱ ፡ ኤኮኖሚ ፡ እንደሚረዱ ፡ ለመጀ መሪያ ፡ ጊዜ ፡ ለመገንዘብ ፡ የተቻለው ፡ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ነው ።

አጼ ፡ ምኒልክ ፡ የውጭ ፡ ሀገር ፡ የደን ፡ ሊቆችን ፡ ቀጥረው ፡ የመጀመሪያውን ፡ ራሱን ፡ የቻለ ፡ የደን ፡ ፖሊሲ ፡ (መመሪያ) ፡ በመመሥረት ፡ ደኖችን ፡ በሙሉ ፡ በግል ፡ ንብረት ፡ ላይ ፡ ያሉትንም ፡ ዛፎች ፡ ጭምር ፡ የመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ ናቸው ፤ ብለው ፡ በማወጅ ፡ የደን ፡ ቦታዎችን ፡ ከእርሻ ፡ አገልግሎት ፡ ነጻ ፡ አደረጉ አቸው ። [33] (አጋኖው ፡ የራሴ ፡ ነው) ።

33. የርሻ ፡ ሚኒስቴር ፤ ሁለተኛው ፡ የአምስት ፡ ዓመት ፡ ፕላን ፡ (፲፱፻፶፭—፶፱) ፡ ገጽ ፡ ፲ ፡ (አንክሮው ፡ የተጨመረ ፡ ነው) ።

ይህ ፡ ዛፎችንና ፡ ደኖችን ፡ በሙሉ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ለማድረግ ፡ የተደረገው ፡ ጥረት ፡ በእውነቱ ፡ የተዋጣው ፡ በከፊል ፡ ብቻ ፡ ነበር ። በአጼ ፡ ምኒልክ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ በደኖች ፡ ጥበቃና ፡ ልማት ፡ ረገድ ፡ ሊደነቅ ፡ የሚገባው ፡ እርምጃ ፡ ቢደረግም ፤ ሕዝቡ ፡ የግል ፡ ባለሀብትነቱን ፡ ለመጠበቅ ፡ ያለው ፡ ፍላጎትና ፡ በመንግሥቱ ፡ ኃይል ፡ ማነስ ፡ ምክንያት ፡ የታሰበውን ፡ የግል ፡ ደኖችን ፡ የማስለቀቅ ፡ ውጥን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዳይውል ፡ ሆኗል ። እንደዚህ ፡ ያለው ፡ ውጥን ፡ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውል ፡ አይችልም ፤ ምክንያቱም ፡ ውጥኑ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ከዋለ ፡ ደን ፡ እንዲያድግበት ፡ የተደረገው ፡ መሬታቸውን ፡ አገልግሎት ፡ የሚያጡት ፡ የመሬቱ ፡ ባለሀብቶች ፡ በፈቃዳቸው ፡ የደን ፡ ልማት ፡ ተግባር ፡ እንዳያደርጉ ፡ መንፈሳቸውን ፡ ያቀዘቅዘዋል ፤ ትክክሉን ፡ ለመናገር ፤ የበፊቱ ፡ ውጥን ፡ እስከዚህ ፡ ድረስ ፡ እንዲፈጸም ፡ የታሰበ ፡ መሆኑ ፡ በእርግጥ ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። በዚህ ፡ መሠረት ፡ ይህ ፡ ውጥን ፡ አሁንም ፡ ትልቅ ፡ ችግር ፡ ለሆነው ፤ ማለት ፡ በፍጥነት ፡ እየተራቆተ ፡ ለሚሄደው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ደን ፡ ጥበቃ ፡ ማስፈለጉን ፡ የሚያመለክት ፡ ሐሳብ ፡ ነው ፡ ብንል ፡ ተገቢ ፡ ነው ።

አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ በሰፊው ፡ ሲነበብ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውል ፡ ያልቻለውን ፡ በአጼ ፡ ምኒልክ ፡ ጊዜ ፡ የነበረውን ፡ ሕግ ፡ እንደገና ፡ እንደማወጅ ፡ ያህል ፡ ነው ። ምክንያቱም ፡ ድንጋይ ፡ ስለሚፈለፈልባቸው ፡ ቦታዎች ፡ ስንወያይ ፡ ስለ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) አተረጓጐም ፡ በቀረበው ፡ ክርክር ፡ መሠረት ፡ ደኖች ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ የሚሆኑት ፡ በሐሳብ ፡ (በመንፈስ፥) (በመሠረቱ) ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ቢባልም ፡ እንኳ ፤ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ መ) እንደገና ፡ «ደኖች ፡» የመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ ናቸው ፡ ይላል ። ይህ ፡ ድጋሚ ፡ ጽሑፍ ፤ እላይ ፡ በተባለው ፡ መሠረት ፤ አንድ ፡ ተጨማሪ ፡ አገልግሎት ፡ አለው ፤ ይህም ፡ ማለት ፡ የመንግሥት ፡ የተዘረዘሩት ፡ ነገሮች ፡ ባለሀብትነት ፡ በሐሳብ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በእርግጥ ፡ ያለ ፡ መሆኑን ፡ ማረጋገጡ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) «ደኖችን ፡ በሙሉ ፤ በግል ፡ መሬቶች ፡ ላይ ፡ ያሉትን ፡ ዛፎች ፡ ጭምር ፡» እንደ ፡ «መንግሥት ፡ ንብረት ፡» እንዳያደርጋቸው ፡ ሆኖ ፡ መተርጐም ፡ እንደሚገባው ፡ የሚደግፉ ፡ ቢያንስ ፡ አራት ፡ ክርክሮች ፡ አሉ ።

መጀመርያ ፤ «ደኖች ፡» የሚለው ፡ ቃል ፡ አውቆ ፡ በቀሊ ፡ ወይም ፡ የተፈጥሮ ፡ ደኖች ፡ እንጅ ፡ ሰው ፡ ያለማቸውን ፡ ደኖች ፡ ማለት ፡ አይደለም ፡ በማለት ፡ ተቀባይነት ፡ የሚያገኝ ፡ ክርክር ፡ ለማቅረብ ፡ ይቻላል ። እንደ ፡ እውነቱ ፡ ከሆነ ፤ ደን ፡ ማለት ፡ ምን ፡ ማለት ፡ እንደሆን ፡ ለመግለጽ ፡ የሚያጋጥሙ ፡ ብዙ ፡ ችግሮች ፡ አሉ ። በጠባብ ፡ አነጋገር ፤ ለትርፍ ፡ ተብሎ ፡ በሰው ፡ ድካም ፡ የበቀሉ ፡ ዛፎች ፡ የመሬቱ ፡ ፍሬዎች ፡ ናቸው ፡ እንጅ ፡ የመሬቱ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሰብሎች ፡ ወይም ፡ ዋና ፡ ክፍሎች ፡ አይደሉም ፤ ከዚህ ፡ የተነሳ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ አይደሉም ።[34] መንግሥት ፡ የደን ፡ ልማትን ፡ እንዲያስፋፉ ፡ የግል ፡ የመሬት ፡ ባለሀብቶችን ፡ ለማነቃቃት ፡ ከፈለገ ፡ እነዚህን ፡ መስመሮች ፡ የተከተለ ፡ አተረጓጐም ፡ ተቀባይነት ፡ ሊኖረው ፡ ይገባል ።[35]

---

34. ፕላኒዮል ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፯ ፡ የተጠቀሰው ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፪ሺ፭፻፷ ፤ በጠቅላላው ፡ ዶማቶ ፡ <u>እንሳይክሎፒዲ ፡ ዳሎዝ ፡ ድሮ ፡ ሲቪል</u> ፡ ቮል ፡ ፪ ፡ "ፍሩት—አርብ" ፡ ፭፩ኛውን ፡ አንቀጽና ፡ የሚከተሉትን ፡ ይመለከቷል ።

35. የግል ፡ ደን ፡ ባለቤት ፡ የሆኑ ፡ ሰዎች ፡ በደናቸው ፡ ለመጠቀም ፡ ሲፈልጉ ፡ ፈቃድ ፡ እንዲያገኙ ፡ የሚገደዱት ፡ የሚጠቀሙበት ፡ ደን ፡ በተፈጥሮ ፡ የበቀለ ፡ ሲሆን ፡ ወይም ፡ ለንግድ ፡ ሙያ ፡ ለማዋል ፡ በፈለጉ ፡ ጊዜ ፡ ነው ፡ የሚለውን ፡ የ፲፱፻፵፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የግል ፡ ደን ፡ አጠባበቅ ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ (ሀ) ይመለከቷል ። ይህም ፡ አዋጅ ፡ እላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ተጠቅሷል ። ቍ ፪ ፡

ሁለተኛ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ)ን ፡ ቃል ፡ በቃል ፡ የወሰድነው ፡ እንደሆን ፡ «በማንኛውም ፡ ሰው ፡ ስም ፡ ያልተያዘ ፡ ንብረት ፡ ሁሉ ፡» የሚለው ፡ ሐረግ ፡ የሐረጉን ፡ ቀሪ ፡ ቃላቶች ፡ በመምራት ፤ በማንኛውም ፡ ሰው ፡ ስም ፡ ያልተያዙ ፡ ደኖች፡ ብቻ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ ናቸው ፡ ያሰኛል ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። ይህ ፡ ጠንካራ ፡ ክርክር ፡ አይደለም ። «ናቸው ፡» የሚለው ፡ የብዙ ፡ ግሥ ፡ የሚያመለክተው ፡ የተባለው ፡ ሐረግ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ከሆኑት ፡ የመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ ዝርዝር ፡ ውስጥ ፡ የመጀመሪያው ፡ መሆኑን ፡ ነው ፤ ስለዚህ ፡ ሐረጉ ፡ የንዑስ ፡ አንቀጹን ፡ ቀሪ ፡ ክፍል ፡ የማይመራና ፡ በቀሪው ፡ ክፍል ፡ ይበልጥ ፡ ያልተብራራና ፡ ያልተተረጐመ ፡ ነው። በእውነቱ ፤ ይህ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ በማንኛውም ፡ ሰው ፡ ስም ፡ ያልተያዙ ፡ ሐይቆች ፡ እና ፡ ወንዞች ፡ ብቻ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ናቸው ፡ እንዲል ፡ የታሰበ ፡ አይደለም ። [36]

ሦስተኛ ፤ በሚከተሉት ፡ የተራዘሙ ፡ ክርክሮች ፡ እንደሚገለጸው ፤ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ ደኖች ፡ በይርጋ ፡ የሚገኙና ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ ሊሸጡ ፡ ሊለወጡ ፡ የሚቻል ፡ ከሆነ ፤ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) ቃል ፡ በቃል ፡ ንባብ ፡ መሠረት ፡ ምን ፡ ጊዜም ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ የተፈጥሮ ፡ (ወፍ ፡ ዘራሽ) ፡ ደኖች ፡ ስለዚሁ ፡ በታወጀ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ሊሸጡ ፡ ወይም ፡ ሊሰጡ ፤ ወይም ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ (መ) መሠረት ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሊሰጡ ፡ ይችላሉ ። በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ መሠረት ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ያሉ ፡ ደኖች ፡ ለግል ፡ ነዋሪዎች ፡ ሊሸጡ ፡ ሊለወጡ ፡ ወይም ፡ ሊሰጡ ፡ ከተቻለ ፤ ጣጣው ፡ የበዛው ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ከመታወጁ ፡ በፊት ፡ ደኖች ፡ ሊሰጡ ፡ ወይም ፡ ሊሸጡ ፡ ሊለወጡ ፡ ያልቻሉበት ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ ሊኖር ፡ አይችልም ።

በዚህ ፡ ዓይነት ፤ በአንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ መሠረት ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመታወጁ ፡ በፊትም ፡ ሆነ ፡ በኋላ ፡ በመንግሥት ፡ ለግል ፡ ነዋሪዎች ፡ የተሰጡ ፤ የተዛወሩ ፡ ወይም ፡ የተመረቁ ፡ የተፈጥሮ ፡ ደኖች ፡ የባለቤቶቹ ፡ ሀብት ፡ ናቸው ። የቀሩት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ የመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ ናቸው ።

ይህ ፡ ትንተና ፡ በጣም ፡ የተወሳሰበውን ፡ የደኖችን ፡ በይርጋ ፡ መያዝ ፡ ጉዳይ ፡ ወደ ፡ ጐን ፡ ይተወዋል ፤ ግን ፡ ጉዳዩን ፡ ለመመርመር ፡ መነሻ ፡ ይሰጠናል ። በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ በይርጋ ፡ ንብረት ፡ ለማግኘት ፤ ተፈላጊ ፡ ከሆኑት ፡ ነገሮች ፡ ውስጥ ፡ አንደኛው ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ የአስራ ፡ አምስት ፡ ዓመታት ፡ ግብር ፡ መክፈል ፡ [37] ስለሆነ ፤ መንግሥት ፡ ይህን ፡ ግብር ፡ ከተቀበለ ፡ ግብር ፡ ከፋዩ ፡ በንብረቱ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ መብት ፡ ስለ ፡ አወቀለት ፡ መንግሥት ፡ እንደ ፡ ሰጠው ፡ ይቆጠራል ፡ በማለት ፡ ጠንካራ ፡ ክርክር ፡ ለማቅረብ ፡ ይቻላል ።

አራተኛ ፤ ከጥቅምት ፡ ፳፱ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ወዲህ ፡ እንደ ፡ ግል ፡ ንብረት ፡ የተቆጠሩት ፡ ደኖች ፡ ሁሉ ፡ ከምኒልክ ፡ ድንጋጌ ፡ በኋላ ፡ በግል ፡ ባለሀብትነት ፡ የቆዩ ፡ ስለሆኑ ፤ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴፫ ፡ እና ፡ ፴፬ን፡ መንፈስ ፡ ሳይቃረን ፡ የተባሉትን ፡ ደኖች ፡ መንግሥት ፡ ውርስ ፡ እንዲያደርጋቸው፡አድርጎ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ን ፡ መተርጐም ፡ አይቻልም ። [38] የግል ፡ ንብረቶችን ፡

36. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍ. ፲፻፷፭—፲፻፸ ፡ እና ፡ የ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ባሕር ፡ ሕግ ፡ አዋጅ ፡ ቍጥር ፡ ፻፷፬ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፲፱ኛ ፡ ዓመት ፡ ቍጥር ፡ ፩ ፡ ይመለከቷል ።

37. ቍ. ፲፻፰፰ ።

38. በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፩፯ ፡ እና ፡ ፳፱ ፡ እንዲሁም ፡ እዚያው ፡ ላይ ፡ የተገለጸውን ፡ ጽሑፍ ፡ ይመለከቷል ።

ለመውሰድ ፡ የሚያስችለው ፡ የአንቀጽ ፡ ፴፬ ፡ የግል ፡ ንብረቶች ፡ የመውሰድ ፡ ሕግ ፡ በ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በከፊል ፡ ተደግሟል ። በዚህ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የግል ፡ ንብረት ፡ ሊወሰድ ፡ የሚቻለው ፡ «ለሕዝብ ፡ ጥቅም ፡ አገልግሎት ፡ የሚያስፈልግ ፡» ሲሆን ፡ ብቻ ፡ ነው ።[39] የግል ፡ ባለሀብትነትን ፡ መብት ፡ ለመጠበቅ ፡ ሲባል ፡ አንድ ፡ ባለሀብት ፡ ራሱ ፡ ሀብቱን ፡ ለሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ለማዋል ፡ ከቻለና ፡ በተጠየቀም ፡ ጊዜ ፡ ይህንን ፡ የሚፈጽም ፡ ከሆነ ፡ ንብረቱ ፡ ለሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ተፈላጊ ፡ አይሆንም ።

ለጊዜው ፡ እነዚህ ፡ ክርክሮች ፡ ወዳንድ ፡ ውሳኔ ፡ የሚያደርሱ ፡ አይደሉም ። መንግሥት ፡ ግምት ፡ ሳይከፍል ፡ የግል ፡ የሆኑትን ፡ ደኖች ፡ ለመውሰድ ፡ መብት ፡ አለው ፤ ወይም ፡ እነዚህን ፡ ደኖች ፡ ግምትም ፡ ተከፍሎ ፡ ሆነ ፡ ሳይከፈል ፡ መውሰድ ፡ አስፈላጊ ፡ ይሆናል ፤ ብሎ ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ ከልቡ ፡ አይከራከርም ። በደንበኛው ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፤ ለልማት ፡ አስፈላጊ ፡ በሆነበት ፡ ጊዜ ፡ የግል ፡ ባለሀብት ፡ ደኖች ፡ ውርስ ፡ የሚደረጉበትን ፡ ሁኔታ ፡ እንወያይባቸዋለን ።

ያም ፡ ሆነ ፡ ይህ ፤ በግብረ ፡ ጠልነት ፡ የተለቀቁና ፡ ወራሽ ፡ ወይም ፡ ባለቤት ፡ የሌላቸው ፡ ደኖች ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ እንደ ፡ መሆናቸው ፡ ሁሉ ፡ ባለሀብቱ ፡ መንግሥት ፡ በሆነበት ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ የበቀሉ ፡ ደኖችም ፡ የመንግሥት ፡ መሆናቸውን ፡ አንቀጽ ፡ ፪፻፴ ፡ በግልጽ ፡ ያመለክታል ። ሁለተኛው ፡ ዋና ፡ ጥያቄ ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ያሉ ፡ ደኖች ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ይቀራሉ ፡ ወይ ፡ የሚል ፡ ነው ። በሌላ ፡ አነጋገር ፡ <u>እላይ ፡ ከተገለጹት ፡ ሁለት ፡ ክፍሎች ፡ ደኖች ፡ የሚመደቡት ፡ በየትኛው ፡ ነው ፡ በሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ነው ፡ ወይስ ፡ በግል ፡ ንብረት?</u>

በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ የመንግሥት ፡ ደኖች ፡ የተመደቡት ፡ በግል ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ነው ። ለዚህ ፡ የተሰጠው ፡ ምክንያት ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ።

«ዱሮ ፡ አብዛኛውን ፡ ለመርከብ ፡ መሥሪያ ፡ እየተባለ ፡ በደኖች ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙትን ፡ ትልልቅ ፡ ዛፎች ፡ ለማልማት ፡ ታላቅ ፡ መጣጣር ፡ ይደረግ ፡ ነበር ። ደኖች ፡ ለቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ዋና ፡ የገቢ ፡ ምንጭ ፡ ነበሩ ፤ ምክንያቱም ፡ ዛፎቹን ፡ በመሸጥ ፡ ገንዘብ ፡ ለማግኘት ፡ ሁል ፡ ጊዜ ፡ ቀላል ፡ ነበረ ።»[40] ፡ ከዚህም ፡ የተነሳ ፤ በፊት ፡ የንጉሡ ፡ የግል ፡ ይዞታ ፡ የነበሩት ፡ አንዳንድ ፡ ደኖች ፡ የመንግሥት ፡ ሀብት ፡ በመሆን ፡ «የግል ፡ ንብረት ፡» አንዱ ፡ ክፍል ፡ ሆኑ ። ነገር ፡ ግን ፡ ከእንጨት ፡ የተሠሩ ፡ መርከቦች ፡ አሁን ፡ ለማያስፈልጉት ፡ ለባሕር ፡ ኃይል ፡ ሲባል ፡ ካልሆነ ፡ በስተቀር ፡ ደኖች ፡ የመንግሥት ፡ ሀብት ፡ እንዲሆኑ ፡ የሚያደርግ ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ አልነበረም ። መንግሥት ፡ ቀድሞ ፡ በንጉሡ ፡ አገዛዝ ፡ ዘመን ፡ ሀብት ፡ የነበሩትን ፡ የንጉሡ ፡ ንብረቶች ፤ የንጉሡን ፡ ደኖች ፡ ጭምር ፡ ሲረከብ ፤ በግል ፡ ባለሀብቶች ፡ የተያዙትን ፡ ደኖች ፡ ለመንግሥት ፡ ውርስ ፡ አላደረገም ። እነዚህን ፡ ውርስ ፡ ለማድረግ ፡ ያስፈለገ ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ አልነበረም ። በፈረንሳይ ፡ አገር ፤ በአሮጌው ፡ መንግሥት ፡ ጊዜ ፡ የመንግሥት ፡ ደኖች ፡ በይርጋ ፡ ሊያዙ ፡ ሊሸጡ ፡ ሊለውጡ ፡ አይቻልም ፡ ነበር ፤ አሁን ፡ ግን ፡ በይርጋ ፡ ሊወሰዱ ፡ ይችላሉ ። በመጨረሻም ፤ ሽያጩ ፡ በሕግ ፡ ተለይቶ ፡ መፈቀድ ፡ ቢኖርበትም ፡

39. ቍ. ፲፬፻፷፰ ።

40. ፕላኒዮል ፡ የግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፮ ፡ የተገለጸው ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፫፻፹፮ ።

አሁን ፡ በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ የመንግሥት ፡ ደኖች ፡ ሊሸጡ ፡ ሊለውጡ ፡ ይችላሉ ። 41
እንግዲህ ፡ በአሁኑ ፡ ዘመን ፡ ደኖች ፡ በይርጋ ፡ እንዳይወሰዱ ፡ እና ፡ እንዳይሸጡ ፡
እንዳይለወጡ ፡ የሚደግፍ ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ የለም ። በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ያሉት ፡
ይህን ፡ የሚደግፉ ፡ ርዝራዥ ፡ ምክንያቶች ፡ ከዱሮው ፡ የተረፉ ፡ ናቸው ።

በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ከዚህ ፡ የተለየ ፡ ሁኔታ ፡ የሚያስፈልግ ፡ ነገር ፡ የለም ።
የመንግሥት ፡ ደኖች ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ አንቀጽ ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡
አልተመደቡም ፤ የሕዝብ ፡ ንብረትን ፡ በሚገልጸው ፡ በአንቀጽ ፡ ፻ ፡ ፩፱፻፵፭ ፡ መሠ
ረት ፡ የዚህ ፡ ዓይነቱን ፡ ምደባ ፡ የሚደግፍ ፡ ወይም ፡ የሚያስፈልግ ፡ የሕዝብ ፡ አገ
ልግሎት ፡ የለም ። ምናልባት ፡ እስ ፡ ቢባልም ፡ የሕዝብ ፡ መናፈሻ ፡ ወይም ፡ ለሕ
ዝብ ፡ የተከለሉ ፡ ደኖች ፡ ተብለው ፡ የተሰየሙ ፡ የመንግሥት ፡ ደኖችን ፡ ብቻ ፡
የሚጠቅስ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ደኖች ፡ በጠቅላላው ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡
ያላቸው ፡ አቋም ፡ በፈረንሳይ ፡ ካላቸው ፡ አቋም ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ ነው ፤ ማለት ፡
ደኖቹ ፡ የግል ፡ ንብረት ፡ ክፍል ፡ ስለሆኑ ፡ ሊሸጡ ፡ ወይም ፡ ሊሰጡ ፡ ይቻላል ።

ከዚህም ፡ በላይ ፤ ደኖችን ፡ ሁሉ ፡ በግል ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ በመመደብ ፡
አንቀጽ ፡ ፪፴ ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ የተሰጡትን ፡
የደን ፡ መብቶች ፡ ለማስለቀቅ ፡ እንደሚፈቅድ ፡ ተደርጎ ፡ መተርጎም ፡ እንደማይ
ገባው ፡ ብዙ ፡ አጥጋቢ ፡ ምክንያቶች ፡ ሊቀርቡ ፡ ይቻላል ። ይህ ፡ አመዳደብ ፡ ምና
ልባት ፡ እንኳ ፡ የሚያስፈልገው ፡ የግል ፡ መሆናቸው ፡ የታወቀላቸው ፡ የባለሀብት
ነት ፡ መብቶች ፡ እንደ ፡ ጸኑ ፤ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) መሠረት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብ
ቶች ፡ ሁሉ ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ናቸው ፤ በሚለው ፤ እላይ ፡ በተገለ
ጸው ፡ (ቴዎሪ ፡) መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ የመንግሥት ፡
ንብረት ፡ ናቸው ፡ የሚባሉት ፡ በ፲፱፻፵፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መንግሥት ፡ በራሱ ፡ ሥልጣን ፡
የያዛቸውና ፡ በግብረ ፡ ጠልነት ፡ የተለቀቁ ፤ ወይም ፡ ወራሽ ፡ ወይም ፡ ባለቤት ፡
የሌላቸው ፡ ደኖች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ፤ ተብሎ ፡ ሊወሰን ፡ ይቻላል ። ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡
በ፲፱፻፵፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ የደን ፡ ንብረቶችን ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ ሰጥተዋል ፤ ይህንን ፡
ስላደረጉ ፤ በ፲፱፻፳፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፲፰ ፡ መሠረት ፡ ሕጋዊ ፡
በሆነ ፡ መንገድ ፡ የተፈጸሙ ፡ አድራጎቶችን ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡
ሽሯቸዋል ፤ ለማለት ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ የለም ። እንዲያውም ፡ በተሻሻለው ፡
ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴፭ ፡ (መ) መሠረት ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ አንዳንድ ፡
ንብረቶችን ፡ ለመስጠት ፡ ያላቸው ፡ ሥልጣን ፡ የሚያመለክተው ፡ የተሻሻለው ፡
ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አድራጎቶቹን ፡ ማጽደቁን ፡ ነው ። የእነዚህ ፡ አድራጎቶች ፡
በፊት ፡ መፈጸም ፡ የመንግሥት ፡ ደኖች ፡ የግል ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ናቸው ፡ የሚለ
ውን ፡ ሐሳብ ፡ ይደግፈዋል ። በአዲሱ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ስለ ፡ ደኖች ፡ የሚጨን
ቅበት ፡ አንድ ፡ ምክንያት ፡ ብቻ ፡ አለ ፤ ይህን ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡
ለማዋል ፡ ቢፈለግም ፡ እንኳ ፤ መንግሥት ፡ የደኖች ፡ ሁሉ ፡ ባለሀብት ፡ እንዲሆን ፡
አያሻም ።

መንግሥት ፡ ስለ ፡ ደኖች ፡ የሚጨነቅበት ፡ ምክንያት ፡ የደኖች ፡ መልካም ፡
አጠባበቅ ፡ ነው ። የአንቀጽ ፡ ፪፴ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጾች ፡ (ለ) እና ፡ (ሐ) ደኖች ፡ በመ
ልካም ፡ አኳኋን ፡ እንዲጠበቁ ፡ ያዝዛሉ ። በመንግሥትም ፡ ሆነ ፡ በግል ፡ ባለሀብት
ነት ፡ የሚገኙ ፡ የደን ፡ ቦታዎች ፡ ስለ ፡ መልካም ፡ አጠባበቃቸው ፡ የሚወሰደው ፡
እርምጃ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ የሚደረጉ ፡ ሕጎች ፡ ያስፈልጋሉ ። የፈረን

41. ከዚያው ፡ ክፍል ፡ ፫፻፹፯ ፡ ፫፻፹፱ ።

ሳይ ፡ የደን ፡ ሕግ ፡ (ኮድ ፡ ፎርስቴር ፡) የግል ፡ ሀብት ፡ የሆኑት ፡ እንጨቶችና ፡ ደኖች ፡ ከመቆረጣቸው ፡ በፊት ፡ ከመንግሥት ፡ ፈቃድ ፡ ማስፈለጉን ፡ ይደነግጋል ። 42 ፈቃድ ፡ ለመከልከል ፡ የሚያስፈልጉትን ፡ የተወሰኑ ፡ ማመዘኛዎች ፡ ሕጉ ፡ ይገልጻቸዋል ። 43

በእውነቱ ፡ አብዛኛዎቹ ፡ ዘመናዊ ፡ መንግሥታት ፡ የሕዝብም ፡ ሆነ ፡ የግል ፡ በሆኑ ፡ የደን ፡ ዛፎች ፡ አቆራረጥ ፡ ላይ ፡ አንዳንድ ፡ ገደብ ፡ ማድረግ ፤ ከዚህም ፡ በላይ ፡ ችግኞች ፡ እንዲተከሉና ፡ የመልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ተግባሮች ፡ እንዲፈጸሙ ፡ ማድረግ ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ አግኝተውታል ። ገደብ ፡ የሚያደርገውና ፡ መፈጸም ፡ ያለባቸውን ፡ ተግባሮች ፡ የሚወስነው ፡ ሕግ ፡ የመጠኑ ፡ አወሳሰን ፡ እንጊው ፡ (ፓርላማ ፡) በመሰለው ፡ የሚሠራው ፡ ነው ። በኢትዮጵያ ፡ በአንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጾች ፡ (ለ) እና ፡ (ሐ) መሠረት ፡ መሆን ፡ ያለበት ፡ ይኸው ፡ ነው ። 44

የዚህ ፡ ዓይነቶቹን ፡ ገደቦችና ፡ መፈጸም ፡ ያለባቸውን ፡ ተግባሮች ፡ ለመደንገግ ፡ ባለው ፡ ሥልጣን ፡ ላይ ፡ ዋናው ፡ መግቻ ፡ ያለ ፡ የሕግ ፡ ንብረት ፡ መወሰድ ፡ የለበትም ፡ የሚለው ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፵፫ ነው ። በአንቀጽ ፡ ፵፫ ፡ መሠረት ፤ የንብረትን ፡ «መወሰድ ፡» የሚያስከትል ፡ ከሆነ ፡ በሕግም ፡ ቢሆን ፡ እንኳ ፡ ደኖች ፡ በመልካም ፡ እንዲጠበቅ ፡ ማስገደድን ፤ ይከለክላል ። በአንድ ፡ በግል ፡ በተያዘ ፡ ደን ፡ ላይ ፡ ሕዝቡ ፡ ያለው ፡ ጥቅም ፡ ባለሀብቱ ፡ ከደኑ ፡ በሚያገኘው ፡ ጥቅምና ፡ ትርፍ ፡ ላይ ታላቅ ፡ ገደብ ፡ ማድረግ ፡ ያስፈለገ ፡ እንደሆን ፤ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፵፬ ፡ እና ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕጉ ፡ መሠረት ፡ በዚሁ ፡ ሁኔታ ፡ ንብረትን ፡ የማስለቀቅ ፡ ክስ ፡ እንዲቀርብ ፡ ተገቢ ፡ ይሆናል ። ደኖች ፡ በመልካም ፡ እንዲጠበቁ ፡ የሚያዝዘው ፡ ሕግ ፡ ደኖች ፡ በመልካም ፡ ሁኔታ ፡ እንዲጠበቁ ፡ በሚደረግበት ፡ ጊዜ ፤ ምን ፡ ጊዜ ፡ ንብረቱ ፡ «እንደተወሰደ ፡» ያሀል ፡ የሚቆጥርበትን ፡ ዘዴና ፡ በዚህም ፡ ጊዜ ፡ ስለሚሰጠው ፡ ትክክለኛ ፡ ግምት ፡ መወሰን ፡ አለበት ። 45 የደኖችን ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ቴክኒክ ፡ (ዘዴ ፡) በቀላሉና ፡ የደን ፡ ንብረታቸውን ፡ ለመገልገል ፡ ያላቸው ፡ መብት ፡ ብዙ ፡ ሳይጐዳ ፡ የግል ፡ ባለሀብቶች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊያውሉት ፡ ይቻላል ፡ ከተባለ ፤ የግል ፡ ንብረትን ፡ የማስለቀቅ ፡ ክሶች ፡ መነሳት ፡ ያለባቸው ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ብቻ ፡ ነው ፤ ይኸውም ፡ ደኖች ፡ «ለሕዝብ ፡ መናፈሻዎች ፡» ወይም ፡ በአንዳንድ ፡ ቦታዎች ፡ ውሃ ፡ መሬቱን ፡ እንዳይሸረሽረው ፡ ለቋሚ ፡ መከላከያነት ፡ አስፈላጊ ፡ በሆኑ ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

---

42. ቍ. ፪፻፳፭ ። አንቀጽ ፡ ፳ ፤ የ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የግል ፡ ደን ፡ አጠባበቅ ፡ አዋጅ ፡ የግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፪ ፡ የተገለጸው ፡ ጽሑፍ ።

43. ቍ. ፪፻፳ ።

44. በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሐ) የተጠቀሰው ፡ "በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ሕግ" ፡ የሚለው ፡ ሐረግ ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ ከሚገኘው ፡ "ሕግ" ፡ ከሚለው ፡ ቃል ፡ የተለየ ፡ ሌላ ፡ ዓይነት ፡ ሕግ ፡ አለመሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ያስፈልጋል ። በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ውስጥ ፡ በሌላ ፡ ቦታ ፡ የማይገኘው ፡ የዚሁ ፡ ሐረግ ፡ ሁኔታ ፡ ሲገለጽ ፡ የሚችለው ፡ በመላው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ተፈጻሚ ፡ ሕግ ፡ ወይም ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ሕግ ፡ የሚለውን ፡ ከኤርትራ ፡ ሕግ ፡ ወይም ፡ የአንድ ፡ ክፍለ ፡ ግዛት ፡ ሕግ ፡ ለመለየት ፡ የታሰበ ፡ ሙከራ ፡ ይሆናል ፤ በማለት ፡ ነው ። የዚህም ፡ ውጤት ፡ ፌዴሬሽኑ ፡ በቆየበት ፡ ጊዜ ፡ የኤርትራን ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ሥልጣን ፡ ሥር ፡ ማድረግ ፡ ይሆን ፡ ነበር ።

45. በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፪ ፡ የተመለከተውን ፡ የ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የግል ፡ ደን ፡ አጠባበቅ ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፮ን ፡ ይመለከቷል ።

ምንም ፡ እንኳ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ደኖችንና ፡ ማዕድኖችን ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ክፍል ፡ ናቸው ፡ ቢልም ፤ እዚህ ፡ የቀረቡት ፡ መደምደሚያዎች ፡ እንደሚያመለክቱት ፡ ደኖችና ፡ ማዕድኖች ፡ የተለያየ ፡ አያያዝ ፡ ያስፈልጋቸዋል ። ይህ ፡ የተለያየ ፡ ሁኔታ ፡ ሊፈጠር ፡ የቻለው ፡ ግልጽ ፡ ወይም ፡ ስውር ፡ ከሆነው ፡ ከአንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ አጻጻፍ ፡ ሳይሆን ፤ ነገሩን ፡ ተግባር ፡ ላይ ፡ ከማዋል ፡ የተነሳ ፡ ነው ።

በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ ደኖችና ፡ ማዕድኖች ፡ ሁሉ ፡ ከመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ግንኙነት ፡ እንዳላቸው ፡ ግልጽ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ በቀረበው ፡ ክርክር ፡ መሠረት ፡ ደኖችና ፡ ማዕድኖች ፡ መንግሥት ፡ ባለቤታቸው ፡ በሆነ ፡ ጊዜ ፡ ከመንግሥት ፡ ንብረት ፡ የግል ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ስለ ፡ ሆኑ ፤ ከዚህ ፡ የግል ፡ ክፍል ፡ ወደ ፡ ግል ፡ ባለሀብቶች ፡ ሊዛወሩ ፡ ይቻላል ። ባለፉት ፡ ጊዜያት ፡ መንግሥት ፡ ከንብረቱ ፡ ውስጥ ለሌላ ፡ ባለ ተላለፈበት ፡ ጊዜ ፡ ያስተላለፈው ፡ ከመሬት ፡ በታች ፡ ያለውን ፡ ሳይሆን ፡ መሬቱን ፡ ብቻ ፡ ነው ። በሕጉ ፡ መሠረት ፡ በአፈር ፡ ውስጥ ፡ ያሉትን ፡ ሀብቶች ፤ ደኖችንና ፡ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልባቸው ፡ ቦታዎች ፡ ጨምሮ ፤ ግን ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ያሉ ፡ ሀብቶች ፡ ተብለው ፡ የሚገመቱትን ፡ የቀሩትን ፡ ማዕድኖች ፡ ሳይጨምር ፡ መንግሥት ፡ በነዚህ ፡ ንብረቶች ፡ ላይ ፡ ያሉትን ፡ ለባለሀብትነት ፡ የሚያቦቁ ፡ መብቶች ፡ ለሌሎች ፡ አዛውሯቸዋል ። በሌላ ፡ አባባል ፡ ባለፉት ፡ ዘመናት ፡ የመሬት ፡ ባለሀብትነት ፡ በሚዘዋወርበት ፡ ጊዜ ፡ ደኖችንም ፡ እንዲጨምር ፡ ታስቦ ፡ ነበር ፤ ሌሎች ፡ ማዕድኖችን ፡ ሳይሆን ፡ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልባቸውንም ፡ ቦታዎች ፡ ይጨምር ፡ ነበር ፡ ለማለት ፡ በቂ ፡ የሕግና ፡ የተግባር ፡ ማስረጃዎች ፡ አሉ ።[46]

የሆነ ፡ ሆኖ ፤ ለመንግሥቱ ፡ ኤኮኖሚና ፡ የደኖች ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ አስፈላጊነት ፡ የበለጠ ፡ እየታወቀ ፡ ስለ ፡ ሄዱ ፤ ካሁን ፡ ወዲያ ፡ መንግሥት ፡ የመሬት ፡ ስጦታ ፡ ሲያደርግ ፡ በደን ፡ የመገልገልንም ፡ መብት ፡ አብሮ ፡ የሚሰጥ ፡ አይመስልም ፡[47] በዚህ ፡ መሠረት ፤ ወደ ፡ ፊት ፡ በደኖችና ፡ ድንጋይ ፡ በሚፈለፈልባቸው ፡ ቦታዎች ፡ ሳይሆን በሌሎች ማዕድኖች ፡ እና ፡ በዱር ፡ አራዊት ፡ ለመጠቀም ፡ መንግሥት ፡ በነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ ለግል ፡ ነዋሪዎች ፡ የባለቤትነት ፡ መብቶች ፡ ሳይሰጥ ፤ ኮንሴሲዮንና ፡ ፈቃድ ፡ ብቻ ፡ ይሰጣል ፤ ተብሎ ፡ ተስፋ ፡ ሊደረግ ፡ ይችላል ። እዚህ ፡ የቀረቡት ፡ ክርክሮች ፡ አሁን ፡ ያሉትን ፡ መብቶች ፡ እንጂ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ የሚደረጉትን ፡ እንደዚህ ፡ ያሉ ፡ ስጦታዎች ፡ ለመደገፍ ፡ የቀረቡ ፡ አይደሉም ።

ሆኖም ፡ አሁን ፡ ኢትዮጵያን ፡ የገጠሙዋት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ (ችግሮች ፡) ፕሮብሌሞች ፤ በሕግም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ በሌላ ፡ የተደራጀ ፡ ዘዴ ፡ ቶሎ ፡ መፍትሔ ፡ የሚገኝላቸው ፡ አይደሉም ። በሕግ ፡ የሚወጡት ፡ የሀብቶች ፡ መልካም ፡ አያያዝ ፡ ደረጃዎች ፡ (ቶሎ ፡) በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውሉ ፡ ለማድረግ ፡ ሕዝቡ ፡ በጠቅላላው ፡ የደንን ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ አስፈላጊነትና ፡ ይህንንም ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ የሚያስችሉትን ፡ ሙያዎች ፡ መረዳት ፡ አለበት ። የደኖች ፡ አያያዝ ፡ እተፈለገው ፡ ደረጃ ፡ ካልደረሰ ፡ መንግሥት ፡ በግል ፡ የተያዙ

46. የግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፴፫ ፡ እና ፡ እዚያው ፡ ላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ጽሑፍ ፡ ይመለከቷል ።

47. በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፪ ፡ የተመለከተውን ፡ እና ፡ "ማንኛውም ፡ የመንግሥት ፡ ደን ፡ አይሸጥም፣ አይለወጥም" ፡ የሚለውን ፡ የ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የመንግሥት ፡ ደን ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፯ ፡ ይመለከቷል ።

ትን ፡ ደኖች ፡ እንዲያስለቅቅ ፡ የበለጠ ፡ አስፈላጊ ፡ ይሆናል ፤ ይህ ፡ ሲደረግ ፤ መን ግሥት ፡ ሊወገዱ ፡ የሚችል ፡ ብዙ ፡ ወጭ ፡ ከማድረጉም ፡ ሌላ ፡ እየሳሳ የሚሄ ደው ፡ የሀገሪቱ ፡ የደን ፡ ሀብት ፡ ብዙ ፡ ጉዳት ፡ ይደርስበታል ። አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ በደ ኖች ፡ ረገድ ፡ ያለውን ፡ አግባብ ፡ ባጭሩ ፡ ለመግለጽ ፡ የሚከተሉትን ፡ መሠረት ፡ ሐሳቦች ፡ ለማቅረብ ፡ ይቻላል ።

፩ ፤ በሕግም ፡ ሆነ ፡ በታሪክ ፡ የደኖች ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብትነት ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ከሚገኙት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ የተለየ ፡ ነው ። በነሱም ፡ ላይ ፡ ያለ ፡ የባለቤትነት ፡ መብት ፡ በጠቅላላው ፡ በመሬት ፡ (ርስት ፡) ላይ ፡ ካለ ፡ የባለቤትነት ፡ መብት ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ አይለይም ።

፪ ፤ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ (ለ) መሠረት ፡ ለሌላ ፡ ከማይሰጡት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሀብት ፡ በሆነ ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ካሉት ፡ ደኖች ፡ በስተቀር ፤ የመንግሥት ፡ ሀብት ፡ የሆኑ ፡ ደኖች ፡ መንግሥት ፡ በወሰነው ፡ ዓይነት ፡ ለግል ፡ ሰዎች ፡ ሊተላለፉ ፡ ይችላሉ ።

፫ ፤ የመንግሥትም ፡ ሆኑ ፡ የግል ፡ ባለሀብቶች ፡ ደኖች ፤ መንግሥት ፡ በሕ ግም ፡ ሆነ ፡ በኮንሴሲዮን ፡ ለደኖች ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ሲል ፡ በመሰለው ፡ በሚያዝዘው ፡ ሁኔታ ፡ መሠረት ፡ (መያዝ) ፡ መጠበቅ ፡ አለባቸው ፤ ነገር ፡ ግን ፡ የግል ፡ ሀብት ፡ በሆኑ ፡ ደኖች ፡ ረገድ ፡ ያለ ፡ ተገቢ ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ የሰው ፡ ንብረት ፡ እንዳይወሰድ ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ይከለክላል ።

፫ ፤ የዱር ፡ አራዊት ።

መንግሥት ፡ በማዕድኖች ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ ፍጹም ፡ ሥልጣን ፡ ያህል ፡ በዱር ፡ አራዊትም ፡ ላይ ፡ አለው ። ባለቤትነትን ፡ ወደ ጐን ፡ ትቶ ፤ መንግሥት ፡ በሚቻ ለው ፡ መጠን ፡ በዱር ፡ አራዊት ፡ ላይ ፡ ሥልጣን ፡ እንዲኖረው ፡ በሌሎች ፡ ሀገሮች ፡ የተደረገው ፡ ልምምድ ፡ ይደግፈዋል ።

በንጉሥ ፡ በሚገዙ ፡ አገሮች ፡ ሁሉ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ የንጉሡ ፡ ሀብት ፡ በመ ሆናቸው ፡ ቁጥጥራቸው ፡ በንጉሡ ፡ እጅ ፡ ነበር ፤ ግን ፡ የፖለቲካ ፡ ሁኔታ ፡ ሲለ ወጥ ፡ ወደ ፡ መንግሥት ፡ እጅ ተዛወረ ፡ ለምሳሌ ፡ በእንግሊዝ ፡ አገር ፡ በመጀመ ሪያ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ባለቤትነት ፡ የንጉሡ ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ይታሰብ ፡ ነበር ፤ ግን ፡ በጊዜ ፡ መለወጥ ፡ የንጉሡ ፡ ባለቤትነት ፡ ለእንግሊዝ ፡ ሕዝብ ፡ ጥቅም ፡ ሲባል ፡ በአደራ ፡ ስም ፡ መሆኑ ፡ ተረጋገጠ ።[48]

ይህን ፡ በዘመናዊ ፡ አነጋገር ፡ ስንለውጠው ፤ መንግሥት ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ሁሉ ፡ ባለቤት ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ በሕዝቡ ፡ ስም ፡ መጠበቅ ፡ አለበት ፡ ማለት ፡ ነው ። የአንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጾች ፡ (ሀ) እና ፡ (መ) ለማለት ፡ የሚፈልጉት ፡ ይህ ንኑ ፡ ነው ፤ እነዚህን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጾች ፡ መንግሥት ፡ የጥበቃ ፡ ሥልጣን ፡ እንደ ሌለው ፡ አድርጎ ፡ ለመተርጎም ፡ ምንም ፡ አጥጋቢ ፡ ምክንያት ፡ የለም ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የባለሀብትነት ፡ ጉዳይ ፡ አስቸጋሪ ፡ የሆኑ ፡ የሐሳብ ፡ ፕሮብሌሞች ፡

48. አሜሪካን ፡ ጁሪስፕሩደንስ ፡ ፴ል ፡ ፴፰ ፡ "ጌም ፡ ኤንድ ፡ ጌም ፡ ሎውስ" ፡ ክፍል ፡ ፫ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፷፬ ።

ያስነሳል ። የእነዚህ ፡ ፕሮብሌሞች ፡ መነሻ ፡ ባለቤት ፡ የሌላቸው ፡ ንብረቶች ፡ እስ ኪያዙ ፡ ድረስ ፡ የማንም ፡ ሀብት ፡ አይደሉም ፤ የሚለው ፡ የጥንት ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ ነው ። ይህ ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ የተወሰደ ፡ ይመስ ላል ።[49] ስለዚህ ፡ አንድ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ በማንም ፡ ይዞታ ፡ ሥር ፡ ካልሆነ ፡ ወይም ፡ ባለቤት ፡ ከሌለው ፡ የማንም ፡ አይደለም ።

ይህ ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ በመጠኑ ፡ ከተወሰደ ፡ የንዑስ ፡ አንቀጾች ፡ (ሀ) እና ፡ (መ) የእንግሊዝኛ ፡ ቃላት ፡ በዱር ፡ አራዊት ፡ ረገድ ፡ ምንም ፡ ትርጉም ፡ አይኖራ ቸው ም ። በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) ረገድ ፡ ባለቤት ፡ የሌላቸው ፡ የዱር ፡ አራዊቶች ፡ ለመንግሥት ፡ ንብረት ፡ የተመደቡ ፡ ናቸው ፤ ለማለት ፡ አይቻልም ። በዚሁ ፡ ዓይ ነት ፤ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) ረገድ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ «በማንኛው ም ፡ ሰው ፡ ስም ፡ ያልተያዘ ፡ ንብረት ፡» ሊሆኑ ፡ አይችሉም ፤ ምክንያቱም ፡ ባለቤት ፡ ስለሌ ለው ፡ ንብረት ፡ ለመሆን ፡ ስለማይችል ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ለመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ሊመደብ ፡ አይችልም ። ይህ ፡ የኋለኛው ፡ አስቸጋሪ ፡ ጥያቄ ፡ ከንብረት ፡ ሕግ ፡ አዋቂ ፡ በስተቀር ፡ ለማንም ፡ ቢሆን ፡ በቃላት ፡ መጫወት ፡ በሚመስለው ፡ በሚከ ተለው ፡ አኳኋን ፡ ሊወሳ ፡ ይቻላል ፤ ይኸውም ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ በተፈጥሮ ፡ ባለ ቤት ፡ ሊኖረው ፡ ስለማይችል ፡ «ንብረት ፡» አይደለም ። በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ እንጋገር ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ባለቤት ፡ የሌለው ፡ ግዙፍነት ፡ ያለው ፡ ተንቀሳቃሽ ፡ ነገር ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) በእርግጥ ፡ የዱር ፡ አራዊትን ፡ ባለ ሀብትነት ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ስር ፡ ለማድረግ ፡ አልተፈለገም ። ስለ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) አንቀጹ ፡ መጀመሪያውኑ ፡ በዱር ፡ አራዊት ፡ ላይ ፡ ካለመጽናቱ ፡ በስተቀር ፡ ሌላ ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ፍች ፡ የለውም ። ይህ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንዳሳየነው ፤ ሊሆን ፡ የሚችል ፡ ነገር ፡ ነው ።[50]

እነሆ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ በይዞታ ፡ ሥር ፡ እስከሆኑ ፡ ድረስ ፡ ባለቤት ፡ የላቸውም ፡ ብሎ ፡ መከራከር ፡ ይቻላል ። የዚህ ፡ ክርክር ፡ ውጤት ፡ ምን ም ፡ ዋጋ ፡ የለውም ፤ ምክንያቱም ፡ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሐ) መሠረት ፡ ለዱር ፡ አራዊቶች ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ሲል ፡ የዱር ፡ አራዊቶችን ፡ አደን ፡ ወይም ፡ አያያዝ ፡ በመሰለው ፡ መንገድ ፡ መንግሥት ፡ ለመወሰን ፡ ሥልጣን ፡ ስላለውና ፤ መንግሥት ፡ ራሱ ፡ የሚታደኑትን ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ይዞታና ፡ ባለቤትነት ፡ ለራሱ፡ ለማድረግ ፡ ወይም ፡ በመሰለው ፡ ሁኔታ ፡ ሌሎች ፡ እንዳይዙና ፡ እጅ ፡ እንዲያደርጉ፡ ለመፍቀድ ፡ ስለሚችል ፡ ነው ።[51] እንደዚህ ፡ ያሉት ፡ ገደቦች ፡ በሕግ ፡ የተደገፉ ፡ መሆን ፡ አለባቸው ፤ እንጅ ፡ ባለሀብቱ ፡ ንብረቱን ፡ ለመቆጣጠር ፡ ብለው ፡ መብት ፡ አያገኙም ።

ስለዚህ ፡ ሲወርድ ፡ ሲወራረድ ፡ በመጣው ፡ ልማድ ፡ ባለው ፡ ሥልጣን ፡ መሠ ረት ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ለራሱ ፡ ከሚያስቀራቸው ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ በስተቀር ፤ በኢትዮጵያ ፡ ያሉ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ሁሉ ፡ ባለቤት ፡ የላቸውም ፤ በአራዊትነታ

49. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍ. ፲፻፵፱ ፡ ፲፻፶፩ ፡ እና ፡ ፲፻፶፪ን ፡ ይመለከቷል ።
50. ከግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፲፱ ፡ ያለውን ፡ጽሑፍ ፡ ይመለከቷል ።
51. የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቍ ፮፻፹፮(፩) ፡ ፮፻፺ ፡ እና ፡ ፮፻፺፩ (ሐ) እነዚህን ፡ ሁኔታዎች ፡ የሚ ጥሱን ፡ ወንጀለኛ ፡ ይቀጣሉ ። ይህ ፡ ጽሑፍ ፡ ይጻፍ ፡ በነበረበት ፡ ጊዜ ፡ ስለ ፡ ዱር ፡ አራዊት ፡ የተሟላ ፡ ሕግ ፡ ለማውጣት ፡ በዝግጅት ፡ ላይ ፡ ነበር ። ይህም ፡ ሕግ ፡ በቅርቡ ፡ እንደሚታወጅ ፡ ይጠበቃል ።

ቸው ፡ ጊዜ ፡ የመንግሥትም ፡ ሆን ፡ የግል ፡ ባለሀብት ፡ ንብረት ፡ አይደሉም ። ነገር ፡ ግን ፡ ስለ ፡ አየያዛቸው ፡ ስለ ፡ አገዳደላቸው ፡ ወይም ፡ ስለ ፡ አጠባበቃቸው ፡ መን ግሥት ፡ ሕግ ፡ ሊያወጣ ፡ ይችላል ።

በኢትዮጵያ ፡ ባለፈው ፡ ጊዜ ፡ የተደረጉት ፡ ተግባሮች ፡ የአንቀጽ ፡ ፩፻፴፯ ፡ ሰፊ ፡ አተረጓጐም ፡ ይደግፋሉ ። የኢትዮጵያ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ መጠን ፡ እያነሰ ፡ መሄዱ ፡ ታላቅ ፡ ፕሮብሌም ፡ መሆኑ ፡ ለመጀመሪያ ፡ በታወቀበት ፡ አጼ ፡ ምኒ ልክ ፡ በሚገዙበት ፡ ዘመን ፡ «ትልልቅ ፡ አውሬዎችን ፡ ማደን ፡ እንዲቆም ፤ ትል ልቅ ፡ አውሬዎችን ፡ በየበረሀው ፡ የምታድኑ ፡ ሁሉ ፡ ወደ ፡ የጠቅላይ ፡ ግዛታችሁ ፡ ተመለሱ ።» ተብሎ ፡ ታውጀ ፡ ነበር ።[52] ይህ ፡ ደንብ ፡ በእርግጥ ፡ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ሊፈጸም ፡ አልቻለም ፤ ሊወገድ ፡ የታሰበውም ፡ ፕሮብሌም ፡ አሁንም ፡ አልጠፋም ። ዝሆኖችና ፡ ሌሎች ፡ የኤኮኖሚ ፡ ዋጋ ፡ ያላቸው ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ እንዳይጠፉ ፡ በማለት ፡ ይህንና ፡ ይህን ፡ በመሰሉ ፡ ማገጃዎች ፡ የተገለጹት ፡ መሠረተ ፡ ሐሳቦች ፡ አሁንም ፡ የጸኑ ፡ ናቸው ።[53] የኢትዮጵያ ፡ የቱሪስት ፡ ንግድ ፡ እየተስፋፋ ፡ በሚ ሄድበት ፡ ጊዜ ፡ እንደነዚህ ፡ ያሉት ፡ ማገጃዎች ፡ አስፈላጊነታቸው ፡ የበለጠ ፡ መሆን ፡ አለበት ።

አደን ፡ ፈጽሞ ፡ የሚከለከልበት ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ የለም ። በእውነቱ ፡ አደን ፡ በመጠኑ ፡ በተለይም ፡ ተናካሽና ፡ አጥፊ ፡ የሆኑትን ፡ አውሬዎች ፡ ማደን ፤ ለቱሪስት ፡ መስፋፋት ፡ ለአራዊት ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ እና ፡ የአውሬዎችን ፡ ያይነት ፡ መጠን ፡ ለመቆጣጠር ፡ ይጠቅማል ። ግን ፡ መንግሥት ፡ ካልፈቀደ ፡ በስ ተቀር ፡ ማንም ፡ ቢሆን ፡ ለማደን ፡ መብት ፡ የለውም ። የእርሻ ፡ ሚኒስቴር ፡ የአ ደን ፡ ፈቃድ ፡ የሚሰጥበትን ፡ ጠቅላላ ፡ ሕግ ፡ አውጥቷል ።[54] ግን ፡ የአደን ፡ ፈቃ ዶች ፡ አሰው ፡ ግቢ ፡ ገብቶ ፡ አውሬን ፡ ለማደን ፡ ፍጹም ፡ ሥልጣን ፡ አይሰጡም ። ምክንያቱም ፤

የአደን ፡ አውሬዎች ፡ ያሉበት ፡ ግቢ ፡ ባለቤት ፡ በአደኑ ፡ የንብረት ፡ ጥቅም ፡ አለው ፤ ያለፈቃዱ ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ እግቢው ፡ ገብቶ ፡ የአደን ፡ አውሬዎችን ፡ ለመውሰድ ፡ አይችልም ። መንግሥት ፡ በሚፈቅድለት ፡ መሠረት ፡ በመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ ያሉትን ፡ የአደን ፡ አውሬዎች ፡ ለመቆጣጠርና ፡ ለመጠበቅ ፡ ያልተወ ሰነ ፡ መብት ፡ አለው ።[55]

ሆኖም ፡ ይህ ፡ የመሬት ፡ ባለቤት ፡ የሆነው ፡ ሰው ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ያሉትን ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ለመያዝ ፡ ወይም ፡ ለመግደል ፡ መብት ፡ አለው ፡ ማለት ፡ አይደ

52. የ፲፱፻፲፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ድንጋጌ ፡ አር ፡ ፓንክርስት ፡ "ዋይልድ ፡ ላይፍ ፡ ኤንድ ፡ ፎሬስትስ ፡ ኢን ፡ ኢትዮጵያ" ኢትዮጵያ ፡ ኦብሰርቨር ፡ ቮል ፡ ፯ (፲፱፻፷፫) ፡ ገጽ ፡ ፪፻፴፯ ፡ ፪፻፵፰ ፡ ይመለከቷል ።

53. የዱር ፡ አራዊትን ፡ ስለመጠበቅ ፡ የወጣ ፡ የ፲፱፻፵፮ ፡ አዋጅ ፡ ቍጥር ፡ ፳፩ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፲ኛ ፡ ዓመት ፡ ቍጥር ፡ ፴ ፡ እና ፡ ስለ ፡ ዱር ፡ አራዊት ፡ አጠባበቅ ፡ የተደረጉ ፡ ተከታይ ፡ የሕግ ፡ ሐሳቦችና ፡ ከግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፱ ፡ የተመለከቱት ፡ የደንብ ፡ ረቂቆችን ፡ ይመለከቷል ።

54. በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፶፪ ፡ የተጠቀሰውን ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ አጠባበቅ ፡ የ፲፱፻፵፮ ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፫ ።

55. አሜሪካን ፡ ጁሪስፕሩደንስ ፡ እላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፶፬ ፡ የተጠቀሰው ፡ መጽሐፍ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፸፩ ። በዚህ ፡ ነገር ፡ ላይ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ምናልባት ፡ ያነሰ ፡ ስፋት ፡ የለውም ። ለምሳሌ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቍ. ፰፻፳ (ለ)ን ፡ ይመለከቷል ፤ ነገር ፡ ግን ፡ ይህን ፡ ባሟኛው ፡ የግ ርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ከተመለከተው ፡ የደንብ ፡ ረቂቅ ፡ ጋር ፡ ያወዳድሯል ።

ለም ። መብት ፡ ያለው ፡ የድንበር ፡ መተሳለፍ ፡ ሕግ ፡ በሚፈቅደው ፡ መሠረት ፤ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ለማደን ፡ የሚመጡትን ፡ ሰዎች ፡ ለመከልከል ፡ ነው ። [56]

ከዚህም ፡ በላይ ፡ በመንግሥትና ፡ በመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ለመያዝ ፡ ወይም ፡ ለማደን ፡ የተፈቀደለት ፡ ሰው ፡ በዚህ ፡ ምክንያት ፡ በአውሬው ፡ ላይ ፡ የባለቤትነት ፡ መብት ፡ አያገኝም ።

> አዳኙ ፡ የታደነውን ፡ አውሬ ፡ በይዞታው ፡ ስር ፡ እስኪያደርግ ፡ ድረስ ፤ የአገሩ ፡ ሕዝብ ፡ ተቃራኒውን ፡ ካላወጀ ፡ በስተቀር ፡ አዳኙ ፡ የግል ፡ ባለቤትነት ፡ መብት ፡ አያገኝም ። [57]
>
> የግል ፡ ባለቤትነት ፡ ከመቀነሱ ፡ የተነሳ ፡ ለግል ፡ ጥቅሙ ፡ አንድ ፡ አውሬ ፡ የገደለ ፡ ሰው አውሬውን ፡ ለመውረድ ፡ ወይም ፡ ለመሸጥ ፡ መብቱ ፡ ሊቀነስ ፡ ይቻላል ። የአደን ፡ ሕጐች ፡ ምንም ፡ ቢሉም ፡ በይዞታው ፡ ስር ፡ ሊቀነስ ፡ ይቻላል ። የአደን ፡ ሕጐች ፡ ምንም ፡ ቢሉም ፡ በይዞታው ፡ ስር ፡ ካላደረገ ፡ አዳኙ ፡ በአውሬው ፡ ላይ ፡ የባለቤትነት ፡ መብት ፡ የለውም ። [58]

የኮንሴሲዮኑ ፡ ድርድር ፡ ተቃራኒውን ፡ ካልተናገረ ፡ በስተቀር ፡ መንግሥት ፡ አንዳንድ ፡ የአደን ፡ አውሬዎችን ፡ ወይም ፡ አሳዎችን ፡ ለንግድ ፡ ሥራ ፡ ኮንሴሲዮን ፡ በሰጠ ፡ ጊዜ ፡ መፈጸም ፡ ያለበት ፡ እላይ ፡ የተጠቀሰው ፡ ነው ። እንደዚሁ ፡ ዓይነቱ ፡ ኮንሴሲዮን ፡ በሚሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ መንግሥት ፡ የፈለገውን ፡ ዓይነት ፡ ገደብ ፡ ለማድረግና ፡ ለኮንሴሲዮኑ ፡ ተቀባይ ፡ ብቻ ፡ አንዳንድ ፡ አውሬዎችን ፡ ለመያዝ ፡ ወይም ፡ ለመግደል ፡ ፍጹም ፡ የሆነ ወይም ፡ በተወሰነ ፡ መብት ፡ ለመስጠት ፡ ይችላል ።

ባንዳንድ ፡ አገሮች ፡ ውስጥ ፡ እዚህ ፡ በተጠቀሱት ፡ ሌላ ፡ ልምዶችና ፡ ፖሊሲዎች ፡ ይገኛሉ ፤ ግን ፡ እነዚህ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ተፈጻሚ ፡ የሚሆኑበት ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ የለም ። ያንድ ፡ መሬት ፡ ባለቤት ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ለማደን ፡ ፍጹም ፡ መብት ፡ አለው ፤ የውጭ ፡ ሰው ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ያደነም ፡ እንደሆን ፡ የታደነው ፡ አውሬ ፡ የመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ሀብት ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ የእንግሊዝ ፡ ደንብ ፡ በፊት ፡ እንደ ፡ ገለጽነው ፡ ሁሉ ፡ ከፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ አይስማማም ። [59]

አንቀጽ ፡ ፲፬ ፡ በዱር ፡ አራዊት ፡ ረገድ ፡ ያለውን ፡ አግባብ ፡ ባጭሩ ፡ ለመግለጽ ፡ የሚከተሉትን ፡ መሠረታዊ ፡ ሐሳቦች ፡ ለማቅረብ ፡ ይቻላል ።

፩ ፤ **በንጉሡ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ባለቤት ፡ የላቸውም ።**

፪ ፤ **መንግሥት ፡ የዱር ፡ አራዊትን ፡ ለመያዝ ፡ ወይም ፡ ለማደን ፡ በሕግ ፡ በሚያወጣው ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ እና ፡ ሁኔታ ፡ መሠረት ፡ ሊፈቅድ ፡ ይችላል ፤ የግል ፡ ነዋሪዎች ፡ የአውሬዎችን ፡ ሀብትነት ፡ ለማግኘት ፡ የሚችሉት ፡ በነዚሁ ፡ መሠረት ፡ ሐሳብና ፡ ሁኔታዎች ፡ መሠረት ፡ ነው ።**

---

56. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍ. ፲፻፶፯ ፡ ፲፻፶፲፯—፲፻ ፡ ፪፲፶፫ ፤ እንዲሁም ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፶፩ ፡ የተገለጹትን ፡ ሌሎች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ምንጮች ፡ ይመለከቷል ።
57. **አሜሪካን ፡ ጁሪስፕሩደንስ** ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፵፯ ፡ የተገለጸው ፡ መጽሐፍ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፸፭ ።
58. **አሜሪካን ፡ ጁሪስ ፡ ፕሩደንስ** ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፵፱ ፡ የተገለጸው ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፱ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፷፩—፷፯ ።
59. የግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፶፫ ፡ እና ፡ እዚያው ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ ጽሑፍ ፡ ይመለከቷል ።

፫ ፤ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ አውሬውን ፡ በይዞታቸው ፡ሥር ፡ ካላደረጉ ፡ በስተቀር ፡ የግል ፡ ነዋሪዎች ፡ የአውሬውን ፡ ሀብትነት ፡ ሊያገኙ ፡ አይችሉም ።

መዝጊያ ፤

በዚሁ ፡ ጽሑፍ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ የሰጠነው ፡ የማስጠንቀቂያ ፡ ቃል ፡ መጠኑ ፡ የጽሑፉ ፡ ደራሲ ፡ ከገመተው ፡ በላይ ፡ ይጋንን ፡ ይሆናል ፡ ተራ ፤ ሰዎች ፡ ሳይመራመሩ ፡ ማጠቃለያ ፡ ሊሰጡ ፡ ይችላሉ ፤ ሰጥተዋልም ፤ ግን ፡ ለእነዚህ ፡ ማጠቃለያዎች ፡ የሚመሩት ፡ ትንተናዎች ፡ ብዙ ፡ ሲሆኑ ፡ አጥጋቢ ፡ የሆኑት ፡ ጥቂቶች ፡ ናቸው ። የአንቀጽ ፡ ፲፴ ፡ ሊሰጠው ፡ የተፈለገው ፡ «ትርጉም ፡ በእርግጥ ፡ ሊታወቅ ፡ አይችልም ፡ ይሆናል ። በእውነቱ ፡ አንቀጽ ፡ በታወጀበት ፡ ጊዜ ፡ በጠቅላላው ፡ ተቀባይነት ፡ ያለው ፡ ትርጉም ፡ መኖሩን ፡ ለመጠራጠር ፡ በቂ ፡ ምክንያቶች ፡ አሉ ። ነገር ፡ ግን ፤ በየትም ፡ አገር ፡ እንደሚደረገው ፡ በኢትዮጵያም ፡ በሕገ ፡ መንግሥትና ፡ በተራ ፡ ሕግ ፡ የአተረጓጐም ፡ ዘዴዎች ፡ መካከል ፡ ልዩነት ፡ እንዲኖር ፡ ያስፈልጋል ። ስለዚህ ፡ «የምንተረጉመው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡» አንቀጹ ፡ ምን ፡ እንዲፈጸም ፡ የታሰበ ፡ መሆኑን ፡ መመርመር ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በተግባር ፡ እንዲውልና ፡ ከአዲስ ፡ ሁኔታ ፡ ጋር ፡ እንዲስማማ ፡ ማድረግ ፡ አለብን ።